

НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ“

ФАКУЛТЕТ „ПЕДАГОГИКА“

Катедра „Психология, педагогика, социология“

МУАММЕР АЙДЪН

**Терапевтичното въздействие на спорта за отстраняване на
отрицателните ефекти при общества, намиращи се в следвоенен
период**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен
„Доктор “ в професионално направление 7.6. спорт, „Теория и
методология на спортната наука“

Научен ръководител: доц. Живка Желязкова- Койнова, доктор

Рецензенти: Проф. Михайл Живков Георгиев, доктор
Проф. д-р Мария Василева Тотева, дмн

2021, София

Дисертационният труд е обсъден и насрочен за защита от разширен състав на научния колегиум на катедра „Психология, педагогика, социология“ на Национална спортна академия „Васил Левски“.

Дисертационният труд съдържа текст в обем 152 стандартни страници, илюстрирани със 43 нагледни материала - 22 таблици, 18 фигури и 3 снимки. Библиографската справка включва 219 литературни източника.

Защитата на дисертационния труд е насрочена за 13 юли 2021 г. от 14:00 часа в Зала А3 на НСА „Васил Левски“, Студентски град, София.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в библиотеката на НСА „Васил Левски“.

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Годината, която ознаменува тридесет годишнината от края на войната във Виетнам, бележи и началото на войната в Ливан. През конкретната 2005 г., която е важна за разбирането на връзката между войната и психическото здраве, всеки ден по медиите се чуват и ужасните истории на продължаващата военна ситуация в Ирак. Цитати от медиите често описват влиянието на войната върху психическото здраве със следните думи: „Ние живеем в състояние на постоянен страх“; „Войната вреди сериозно на психическото здраве на иракчани“; „Травмата от войната оставя физически белег“; „Войната е ад ... има влияние върху хората, които участват, което никога не се лекува“; „Войната е ужасна и разбирането и опита на повечето хора“; „Едно поколение е израснало познавайки само войната“.

По множество различни начини войната играе важна роля в историята на психологията. Психологическото въздействие на световните войни върху населението, развива нуждата от ефективност на психологическите интервенции през първата половина на двадесети век. Изследванията над населението през периода на Втората световна война водят до заключението, че част от хората не са подходящи за военна служба. Това стимулира създаването на Националния институт по Психично Здраве в Съединените щати. Тези изследвания са важни тъй като разликите в изследванията на психологически реакции сред офицери и войници откриват нови методи за разбиране на психичните реакции по време на стрес.

През последните две десетилетия голям брой книги и доклади се съсредоточават върху последиците от войната върху психичното здраве (книгата „Бедствия и психично здраве“ (Lopez-Ibor JJ, 2005); докладът на Световната Банка „Психичното здраве и конфликтите – концептуална рамка и подходи“ (Baingana. F, 2005); книгата на Организацията на обединените нации (ООН) „Травматични интервенции по време на война и мир: превенция, практика и политики“ (Green. L, 2003); документ на УНИЦЕФ: „Състояние на децата по Света – Застрашено детство“ ((UNICEF), 2005); книгата на Mollica. RF, (2004) „Травмата и ролята на психичното здраве в пост конфликтно възстановяване“ и една глава на „Война и психично здраве в Африка“ (Musisi, 2005) в книгата „Важни елементи на клиничната психиатрия за Африка“.

Втората Световна Война бележи края на световните войни до ден днешен, но въпреки това през последните шестдесет години из целия свят бушуват войни и военни конфликти. Така например, в 22-те страни от Източния Средиземноморски регион на

Световната здравна организация (СЗО), над 80% от населението или е в състояние на конфликт или е преживяло подобна ситуация през последната четвърт на века (Ghosh. N, 2004).

В настоящата разработка ще разгледаме по-подробно последиците от военните конфликти и тяхното отражение върху социалното и психологическото здраве на хората в следвоенния период. Ще направим по-близък поглед към случая на Афганистан и ще се постарам да разгледаме по-подробно настоящото ниво на развитие на спорта в страната, неговата кратка история, организация, развитие и потенциала му да бъдат използвани неговите терапевтични ефекти в етапа на социална реконструкция на обществото.

II. ПОСТАНОВКА И ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКИ ПАРАМЕТРИ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

II.1. Хипотеза

В първа глава на дисертационния труд са разгледани някои от деструктивните последици от военните конфликти върху обществата – както на макро ниво – ефектите върху нацията и изграждащите я общества, проблемът като колективен и морален, така и на микро ниво – въздействията на въоръжените конфликти върху психо-социалното здраве на населението. В свое изследване (D. Summerfield, 1999) върху общества, потърпевши във военни конфликти, защитава тезата, че не е възможно да бъдат унифицирани методите за интервенция върху пост-травматичните ефекти на войната и че за постигане на устойчиви резултати, те трябва да бъдат ориентирани към културните и исторически особености на обществото. В изследването си той има предвид класически за западните култури методи за терапия – консултации и медикаментозно лечение. В подкрепа на гео-специфични стратегии за преодоляване на ефектите на войната застава в свое изследване и Пулавач (Puravas, 2001).

Предвид характера на спорта и неговата унифицирана функция положително да повлиява както върху индивидуални показатели за физическо, психическо и социално здраве, така и неговата функция на макро ниво – като инструмент за дипломация, установяване на мир и поддържане на устойчиво развитие, ние допускаме, че

при правилно планиране и включването на спорта в националните стратегически програми, може да бъде постигнат значителен положителен

терапевтичен ефект за намаляване и отстраняване на негативните ефекти на войната в общества, намиращи се в следвоенен период. Това би определило спорта като ефективно терапевтично средство за хората в следвоенните общества.

II.2. Цел на изследването

Целта на настоящото изследване е да бъдат проучени специфичните негативни социо-психологически ефекти на военните конфликти върху обществата, и по-специално тези, върху които спортът може да има положително въздействие, така че да бъде съставен модел, базиран на средствата на спорта, който да послужи за провеждане на програми за социална реконструкция на общества, намиращи се в следвоенен период.

II.3. Задачи на изследването

За изпълнение на целта на изследването си поставихме следните задачи:

1. Да се направи литературно проучване и теоретичен анализ на достъпната ни научната литература по темата.
2. Да се идентифицират и изследват специфичните социо-психологически ефекти на военните конфликти върху индивидите и обществото като цяло.
3. Да се идентифицират и изследват специфични събития, включително и целенасочени инструменти, които имат терапевтичен ефект върху общества, намиращи се в следвоенен период.
4. Да бъде установено мястото на спорта в ежедневието на общество в следвоенен период.
5. Да се състави модел за планиране на възстановителни политики и програми.

II.4. Обект и предмет на изследване

Обект на изследване в настоящата работа са общества, намиращи се в следвоенен период и по-специално примерът на Афганистан.

Предмет на изследване са специфичните социо-психологически негативни ефекти на военните действия върху обществата, които са пряко засегнати от тях.

II.5. Изследователски инструментариум

За се реши целта и за изпълнение на задачите на изследването бе използвана комплексна методика, съчетаваща емпирични и неемпирични методи на изследване.

В първа глава разгледахме по-подробно едно от малкото изследвания, посветени на менталното здраве в Афганистан, според чиито данни по-голяма част от населението на страната страда от вид ментално разстройство. В статия, публикувана през 2018 година, Вентефогел и Фаиз (Ventevogel & Faiz, 2018) оспорват достоверността на тези направени заключения поради липсата на клинично валидиране на използваните тестове и различния културен контекст. В обосновката си, авторите цитират коментарите на редакторите на списанието, в което резултатите от горепосоченото изследване са публикувани:

„Данните може и да не са достатъчни за определяне на нивата на ментални заболявания и информативни клинични или фокусирани интервенции. Инструментите за скрийнинг използвани и в двете изследвания – HSCL (загуба на апетит, тъга, проблеми със съня, загуба на интерес и енергия), HTQ (като кошмари, дистанцираност, раздразнителност, отбягващо поведение) не са оригинално съставени по начин, който позволява да бъдат разграничени ментални заболявания от нормални реакции към остра стресова среда. Например, повечето от симптомите, оценени чрез HSCL, могат основателно да бъдат очаквани и от човек, който няма приходи, преживява неблагоприятни промени в нормалната си среда и социалната подкрепа; изпитва извънредна несигурност за бъдещето си. Подобно, симптомите, оценени чрез HTQ, могат да бъдат очаквани да се проявят и при някого, който все още живее в условията на високо стресова и опасна среда. Със своята съвременна история, продължителна нестабилност и опустошителна суша, Афганистан представлява високо стресова и опасна среда. Интерпретацията на резултатите от тези две изследвания следва да допуска, че симптомите, докладвани сред афганистанските респонденти могат да бъдат както действителна психопатология, така и нормален отговор на остро абнормални обстоятелства“ (Bolton & Betancourt, 2004).

Към аргументацията си, Вентефогел и Фаиз добавят и значимостта на културната детерминанта, която значително се различава от западната. Начинът, по който афганистанските мъже и жени изразяват емоционалното си благополучие варира значително. Главните качества, характеризиращи жените в Афганистан са свързани с *„приемане, страдание, търпение“* (Billaud, 2015). Страданието и болката са основните

компоненти, които обуславят женската чест за пушуните¹ (Grima, 1986). От друга страна, мъжката чест се определя от силата и издръжливостта на болка, без да показват слабост, демонстрирайки безразличие към външните проблеми. За пушунските мъже, открито показване на емоции като тъга, страх, завист или нежност, се счита за слабост и демонстриране на жалка липса на самоконтрол (Glatzer, 1998; Lindholm, 1988). Това не означава, че мъжете не са емоционални, а по-скоро, че те не биха изразили емоциите си. Това се свързва с тяхното задържане вътре в себе си и отричането на съществуването им пред външния свят, за да бъдат избегнати унижението и срама.

Имайки предвид изложеното до тук, считаме, че за оценка на негативните ефекти на войната в Афганистан върху неговото население, както и за да бъдат оценени ефектите на спорта върху тях, използването на стандартизирани психологически тестове за емоционално и ментално здраве не биха били приложими, тъй като резултатите се очаква да не отразяват еднозначно действителното психологическо състояние. В биполарно дефинирана спрямо пола култура на честта (Sieck, 2012), в която честта за жените приема измеренията на тъга и страдание, а за мъжете- хладнокръвност и безчувственост, се очаква жените да демонстрират благополучието си чрез отговори, свързани със страдание, докато при мъжете – точно обратното. Ето защо, в настоящото изследване целенасочено няма да бъдат прилагани психологически тестове за установяване на нивата на емоционално и социално благополучие.

За получаване на максимално обективни резултати и постигане на целта на изследване, решаваме да използваме комплексна методика от инструменти за качествена и количествена оценка и анализ по разглеждания проблем, както следва:

- Литературно-теоретичен анализ;
- Изследване на казус;
- Интервю;
- Анализ на социалните медии, отразяващи обществените настроения в Афганистан;
- Моделиране.

2.5.1. Литературно-теоретичен анализ

Литературно-теоретичният анализ е свързан с проучване на историческа и актуална научна литература по темата на изследването. В анализа са включени 219

¹ Най-голямата етническа група в Афганистан

литературни източника на латиница. Целта на този тип анализ е чрез него да бъде очертана концептуалната рамка на изследването. Основната част от анализа е представен в първа глава на труда като са проучени и докладвани ключови въпроси, имащи отношение към психологическите ефекти върху следвоенните общества на Афганистан, Балканите, Камбоджа, Чечения, Ирак, Израел, Ливан и Палестина; социалните измерения на спортните програми; изследван е спортът като инструмент за развитие, както и социалната конструкция на спорта.

От получените резултати са изключвани публикувани изследвания за ефектите на войната при войниците, поради специфичните професионални патологии, които могат да се проявят. Изключвани са също и изследвания, разглеждащи ефектите на войната в политически или икономически аспекти.

Получените резултати позволяват да се направи изводът, че основно военните конфликти имат следните социо-психологически ефекти сред следвоенното общество: **омраза, пост-травматичен стрес, тревожност, депресия, желание за мъст, етнически предразсъдъци, брутализиране, проблеми с идентичността, чувство, че са предадени.**

Конкретните проявления на ефектите на войната върху социо-психологическото здраве на цивилното население могат да бъдат различни спрямо социо-културните детерминанти на обществото, но със сигурност негативните ефекти не спират с прекратяването на военните действия.

Други ефекти, които се забелязват се свързват с **повишени нива на агресия и желание за мъст** Дерек Съмерфилд –определя връзката между желанието за мъст и агресията като циклични и лавинообразни: *„Желанието за мъст може да има негативни ефекти както върху човека, който е повлиян от това чувство, така и върху околните, което поражда нови цикли на насилие и агресия“ (Summerfield, 2002).*

Според Бракен (Bracken, 2002) е налице съществена връзка между травмата, нейното значение и културата на индивида, т.е. до каква степен дадено събитие се приема като травматично в културния контекст. Авторът представя пост-травматичната тревожност като проблем, който има значителни социални и културни измерения и не може да бъде представен като проблем на индивидуалната психопатология. Именно поради тази специфика по-нататък в дисертационния труд стесняваме границите на изследването си до една страна – Афганистан.

2.5.2. Изследване на казус

В изследователската работа е приложен методът за изследване на казус като за случая е избран казусът на Афганистан. Този казус е избран поради изключителността на случая на страната в контекста на развитието на спорта във военен и следвоенен период. Случаят привлича изследователския интерес с това за краткия период след падането на талибанския режим, който забранява спорта, страната бележи редица спортни успехи на международно ниво и това се случва без наличие на установена политика по спорта, слаба институционализация, липса на спортни съоръжения. Използван е подход на илюстративен казус за описване на съвкупността от обстоятелства, отношения и процеси в използването на спорта в Афганистан за целите на социална реконструкция, както и кумулативен казус за интегриране на резултатите от няколко отделни аспекта на изследвания проблем. Кумулирани са казуси свързани с историческото развитие на спорта на Афганистан, съвременните спортни успехи на страната, както и резултати от ежегодно проучване за социалното благополучие в Афганистан.

2.5.3. Интервю

Вече обосновахме липсата на стандартизирани тестове в използвания научен инструментариум. Нуждите от актуална информация за състоянието и детерминантите на изследвания от нас проблем задоволяваме чрез провеждане на полу-структурирано интервю (Adams, 2015) с ключови за афганистанския спорт личности.

Въпросите в интервюто са разработени на база резултатите от литературно-теоретичния анализ и тяхното обобщение, представено в Таблица 2. За отговори на изследваните лица се поставят 12 въпроса, за да се проучат:

- Какви наблюдения имат върху ефекта на войната върху афганистанското общество;
- Какво е мястото на спорта в афганистанското общество;
- Какви са ефектите на спорта върху афганистанското общество ;
- Какви са наличните стратегически документи и има ли целенасочени действия на държавно ниво за използване на средствата на спорта в процеса на социална реконструкция;
- Има ли външни организации, които подпомагат развитието на спорта в Афганистан?
- Какво е медийното отразяване на спорните събития;

- Какви са наблюденията на респондента относно начина, по който националните спортни успехи се отразяват върху спортното участие на населението.

Интервюирани лица:

- 1) **Д-р Мохаммад Юнус Попалзай (Dr. Mohammad Yonus Popalzay)** – главен секретар на националния олимпийски комитет (НОК) на Афганистан.

След провеждане на интервюто, за коментар по същите въпроси бе потърсен контакт по имейл с университетската спортна федерация на Афганистан (UFSA), от където нейният председател г-н Манкуш Насими (Manqoosh Nasimi) ни свърза с главния секретар на федерацията – г-н Сайед Шараф Амири (Sayed Sharaf Amiri).

Изборът на конкретно тези респонденти е целенасочен, тъй като националният олимпийски комитет на Афганистан е основният орган, отговорен за развитието на спорта в страната. Поради липсата на министерство на спорта, функциите на такова до голяма степен се упражняват от НОК, към който са свързани и всички отделни спортни федерации и техните клубове. Ето защо, предполагаме, че най-цялостна представа за ефектите на спорта върху афганистанското общество бихме могли да получим от нейния представител.

Поканата ни за интервю от Университетската спортна федерация обосноваваме с нуждата да проучим мнението на младежите и университетските атлети върху спорта и неговото развитие в страната. В държава, където грамотността е привилегия за едва 38,2% от населението (*South Asia: Afghanistan—The World Factbook—Central Intelligence Agency*, 2015), коментарите на университетските възпитаници биха дали по-обективен поглед върху изследваната картина.

Методика на провеждане на интервюто

Интервютата са проведени в началото и средата на 2019 година и с разрешение на интервюираните лица са направени звукови записи. Те са запознати с целите на интервюто и дават разрешение за разкриване на самоличността им и служебната им позиция.

След интервюто, записите са приведени в текстов формат. Отговорите на въпросите са кодирани по ключови думи. Особено внимание се отделя на думи и изрази, които се повтарят от респондента, думи и изрази, които самият интервюиран посочва като „**особено важни факти**“, както и думи и изрази, които в двете интервюта се повтарят.

В анализа интервютата са съпоставени като се търсят:

- общи гледни точки от двамата независими интервюирани;
- точки на допълване на информацията;
- точки на противоречие;
- нова информация, която до този момент не е била открита в литературно-теоретичното проучване, но има значение от аналитична гледна точка за обясняване на наблюдаваните явления.

2.5.4. Анализ на социалните медии в Афганистан

Анализът на социалните медии представлява анализ на съдържанието на публикации на конвенционални медийни канали и интернет страници на спортни федерации и организации в социалните медии. Този анализ изпълнява две подзадачи на изследването:

- От една страна, се установява кои канали биха имали най-голямо влияние върху общественото мнение и формирането на обществени настроения и се проследяват внушенията, които каналите целенасочено или неволно постигат;

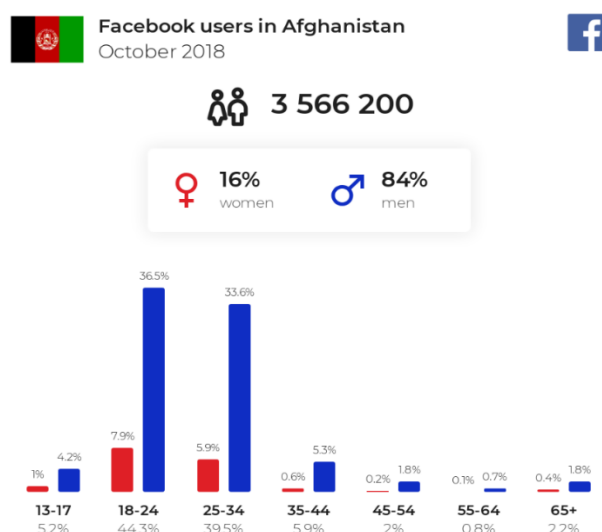
- От друга страна се проследява общественият отзвук чрез коментари и споделяния от страна на потребителите на конкретната социална медия.

Необходимостта от този анализ се обяснява с желанието ни да проследим въздействието на спортните събития върху обществото на Афганистан, като тук допускаме, че **спортните успехи или публикациите, свързани със спорт биха имали положителен отзвук в обществото по отношение на чувство за национална гордост, радост и единство на Афганистанския народ – най-засегнатите чувства от войната..** Тук предположението ни е, че **целенасоченото медийно отразяване на афганистанските успехи би имало мощен терапевтичен ефект върху пострадалия от войната народ.**

За да проверим коя е социалната медия, която има най-голям брой потребители и съответно се предполага, че има най-голямо значение за формирането на обществено мнение и влияние в обществените нагласи, използваме статистически данни за Афганистан, публикувани в статистическия портал за глобални статистически данни StatCounter (*Social Media Stats Afghanistan*, 2019).

Изведени са данни за най-разпространените социални мрежи, а именно Facebook, Twitter, YouTube, Pinterest, Instagram и VKontakte.

Сред социалните медии с най-широко потребление е Facebook (дял от 83,3%). Въпреки това, следва да се отчете факта, че в Афганистан едва 19,7% от хората използват интернет (*Asia Internet Stats by Country and 2019 Population Statistics*, n.d.). Макар най-разпространена сред мрежите, фейсбук се ползва от едва 9,4% от населението в страната (3 566 200 души). Повечето от тях са мъже – 84%, като най-голямата група е на възраст 18-24 години (1 580 000 души).

Фиг. 1 Фейсбук потребители в Афганистан в края на 2018 година (Източник: napoleoncat.com)

Заради силно социалната структура на обществото и ниското ниво на грамотност, допускаме, че именно тези потребители са лидери на мнение в средата си.

Анализът на социалните медии е реализиран с помощта на компютърно приложение Netvizz (Rieder, 2013), което е специално разработено за целите на научни изследвания. Функционалността му включва събиране на данни и систематизирането им в стандартизиран графичен формат, подходящ за анализ. До 04.09.2019, Netvizz беше достъпно от директорията на Facebook приложенията със свободен достъп. Приложението изтегля данни от три различни секции на Facebook платформата:

- Лични мрежи – мрежи от приятели, харесвания, клъстери около важни за потребителя въпроси;
- Групи – предоставя социална графика, базирана на взаимодействието между членовете на групата чрез публикации в самата група. Ако потребител харесва или коментира публикация на друг потребител се създава директна връзка между

тях, като всяко следващо взаимодействие на същите потребители в групата ѝ добавя допълнително тежест.

- Страниците са представени като двустранна мрежа с публикации и връзки на потребителите. Ако потребител хареса или коментира публикация, се създава директна връзка между публикацията и потребителя. По този начин могат да бъдат идентифицирани не само най-активните потребители, но и публикациите, които са генерирани най-високо ниво на внимание (обвързване).

За целите на настоящото изследване бяха проучени най-популярните фейсбук страници с търсене по ключови думи: *Afghan/Afghanistan: sport/ federation/ media/ news/ TV/ Radio*.

Резултатите извеждат като най-популярни 31 страници, свързани със спорт и 15 медийни канала. Тук за целта на проучването са анализирани най-популярните 3 страници, свързани със спорт и двата най-популярни медийни канала.

2.5.5. Моделиране

Резултатите от използваните методи дават основа за създаване на концептуален модел на мястото на спорта в социалната конструкция на Афганистан.

Институтът за мир на САЩ предлага в систематизирани препоръки, няколко аспекта, които следва да бъдат съблюдавани в процеса на социална реконструкция в следвоенните общества. Изготвеният модел за действителността на афганистанското общество и мястото на спорта в него са съпоставени с препоръките на американския институт по начин, който позволява извеждане на препоръки и насоки за последващи стратегически действия, чрез които терапевтичните ефекти на спорта могат да бъдат реализирани в процеса на социална реконструкция.

III. РЕЗУЛТАТИ И АНАЛИЗ

III.1. Анализ на казус - Афганистан

В първата глава на дисертационния труд са разгледани по-подробно последиците от военните конфликти и тяхното отражение върху социалното и психологическото здраве на хората в следвоенния период. Настоящата точка е посветена на по-подробно изучаване на настоящото ниво на развитие на спорта в Афганистан, неговата кратка история, организация и развитие. Интересуваме се от тази тема, защото нейното изясняване е ключово за постигане на целта, а именно- формулиране и адресиране на препоръки за използването на средствата на спорта като терапевтично средство в следвоенните общества.

3.1.1. История на спорта в Афганистан

Източниците за традиционните спортни игри в Афганистан сочат единствена игра, а именно – Бузкаши (буквално означава „грабване на коза“). Това е игра, която се играе с коне в два отбора. Западните спортове (първоначално тенис и голф) навлизат в страната през 20 век по време на управлението на Амир Хаббулах (Qazi Abdullah, 2018). През 1922 година е създаден първият афганистански футболен клуб, а на следващата година е построен и първият стадион Ghazi Stadium в Кабул. За първи път Афганистан взима участие в Олимпийските игри през 1936 година в Берлин, а първият международен футболен мач се играе през 1941 година на среща с националния отбор по футбол на Иран.

По време на талибанския режим (1996-2001), спортът е силно ограничен като не се предприемат никакви действия по отношение на неговото развитие и стимулиране. В този период от историята на страната, в който се прилагат стриктно законите на шериата, жените имат абсолютна забрана за посещаване на големи събития, за излизане от домовете без придружител, като категорично се забранява и спортното им участие (UNAMA, 2013). Единствените спортове, които се толерират по време на режима са футбол и крикет (Toohey & Taylor, 2006). Окачествявани като единствено развлечение за обществото, дори тези събития са предшествани от ужас. Практика по време на режима е, час преди спортното събитие, което ще се състои, на стадиона да бъдат поканени всички зрители, за да наблюдават на живо екзекуциите, извършвани като наказание за неспазване правилата на режима, след което започват спортните срещи

(Giulianotti & Armstrong, 2011; Kabul Moncho Torres, 2019). Практиката е била такава, тъй като именно по този начин може да се осигури възможно най-голяма публика за наизданието.

3.1.2. Физическо възпитание и спорт в Афганистан

След падането на режима на талибаните, спортът и физическото възпитание започват бавно да намират място в афганистанското общество, като за първи път се появяват и в конституцията на Ислямска Република Афганистан, където според член 52: „... *Държавата трябва да предприеме необходимите мерки за насърчаване на здравословно физическо възпитание и развитие на националните и локални спортове*“ (The Constitution of Afghanistan, 2004).

Това донякъде определя законовото право на гражданите на страната да изискват от нея условия за спорт. Въпреки че той е най-популярната дейност в свободното време, на ниво училище, спортът продължава да бъде значително ограничен. Макар в учебните програми в училище да присъства „физическо възпитание и спорт“ като учебна дисциплина, то противно на логиката на тези часове, в общия случай те са единствено теоретични и се провеждат в класните стаи (Hitzig, 2016). Причините за това са много: липсата на квалифициран педагогически персонал, липса на познания за създаване на учебно съдържание, спортно оборудване и спортни площадки.

По време на режима на Талибаните броят на учениците в страната е около 1 милион през 2001 г. (всички те са момчета), като 15 години по-късно броят на децата в училище е вече 9 млн, като едва 39% от тях са момичета. Тук следва да се отбележи и фактът, че системата на образованието в страната не позволява смесени класове, а момчетата и момичетата трябва да се образоват не само в различни паралелки, но и във физически различни училищни сгради. Ограничената инфраструктура в този случай е основен проблем в предоставянето на равни възможности за образование. Въпреки, че след режима физическото възпитание и спортът става задължителен учебен предмет, за неговото пълноценно преподаване и активно участие в учебните занимания съществуват две основни пречки (*Improving teaching conditions*, 2017) – от една страна е липсата на осъзнаване на социалните и физическите положителни ефекти от спорта в Афганистанското общество и значителното влияние на религията (*UNAMA, 2013*), което има блокиращ ефект върху неговото развитие, особено за момичетата. От друга страна, както бе посочено по-горе, стои въпросът с изключително оскъдната инфраструктура в

училищата, тъй като много от тях не разполагат със спортни площадки, уреди, оборудване и салони. Някои неправителствени организации като Afghanistan Libre („Afghanistan Libre,” n.d.), която оперира в държавните училища под ръководството на Афганистанското Министерство на националното образование, работят по проекти за развитие на възможностите за спорт, изграждане на спортни съоръжения и включването на повече момичета в образователната система, но все още техните усилия имат ограничени ефекти.

След международните успехи на страната в крикета, през 2012 година, Бордът по крикет на Афганистан и министерството на образованието правят опити да включат спорта като част от учебните програми в училищното образование (Najibullah, Farangis & Stanikzai, Safiullah, 2012), но отново същите причини затрудняват реализирането на идеята. В подкрепа на образованието страната получава помощ и от външни организации като немското Федерално министерство за икономическо сътрудничество и развитие, което стартира проект с наименование „Програма за основно и средно образование в Афганистан“ с продължителност 2005-2019 година. Основна цел на проекта е да бъде повишен преподавателския капацитет в Афганистан чрез обучение на учители, повишаване качеството на образованието и стимулиране успехите на учениците. Изпълнителна агенция е Дирекция „Учителско образование“ към Министерство на образованието на Афганистан (Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ), n.d.). Въпреки дългата продължителност на проекта, той е сравнително ограничен в размаха си, тъй като обхваща едва 4 от 34 провинции в страната. Ангажираността на немската държава към проблемите на физическото възпитание в Афганистан проличава в проекта, в рамките на който в партньорство с Немският спортен университет в Кьолн са обучени в магистърски програми 78 преподаватели от 38 училища в Кабул и Мазар-и-Шариф (Hitzig, 2016).

Водеща роля за развитието на физическото възпитание и спорта в страната е Главна дирекция за физическо възпитание и спорт (*GD PES*, n.d.) към администрацията на президента. Нейна роля е определянето на политики за развитието на спорта и физическото възпитание, но към момента не са открити данни за активни дейности в развитието на спорта на национално ниво. През 2017 започва да се говори за създаването на висша комисия по спорта на Ислямска Република Афганистан (Muhammad Hassan Khetab, 2017) към кабинета на президента и за създаването и прилагането на закон за спорта в страната, но към датата на съставяне на настоящия труд, все още няма данни такъв закон да е приет и обнародван. Когато отместим фокуса си от формалните

функции на президентските комисии и потърсим същинският лидер в спортната политика на страната, то ще забележим, че лидерската позиция в това отношение е на Националния олимпийски комитет на Афганистан.

3.1.3. Олимпийската идея и Националния олимпийски комитет на Афганистан

Спорта, неговата институционализация, развитие и регулация в Афганистан се отнасят към националния олимпийски комитет (НОК), който е признат от Международния олимпийски комитет (МОК) през 1936 година, а през 1949, НОК става един от основателите на Азиатските игри. Мисията на НОК на Афганистан е да развива, популяризира и съхранява идеите на олимпийското движение в Афганистан, съгласно Олимпийската харта (ANOC, n.d.; *The National Olympic Committee of the Islamic Republic of Afghanistan*, n.d.). Той участва и инициира дейности, които да популяризират идеите за мир и участие на жените в спорта, стимулира спортната етика и се бори срещу допинга като взаимодейства с правителствени и неправителствени организации в страната и чужбина. За да осигури актуалността на спортните дейности и политики в Афганистан в контекста на глобалните тенденции, страната избира да делегира важните въпроса в развитието на професионалния, аматьорския, масовия спорт и спорта в училище именно на НОК, който макар и неправителствен е безспорният авторитет и най-силният консултативен глас пред взимащите решения.

Под шапката на НОК са федерациите на олимпийските спортове; на спортовете, които не са част от олимпийските игри; националните федерации, чиито спортове са включени в програмата на азиатските игри; националните федерации на спортовете, които имат дълбоки корени в богатството на афганистанската култура. НОК се грижи по всички въпроси, засягащи спортното право в страната, развитието на спортната наука, спортното му образование, обучението на треньорите и съдиите, както и училищния спорт.

➤ Афганистан и паралимпийското движение

За първи път Афганистан участва в паралимпийските игри през 1996 година в Атланта, където се представя чрез двама състезатели в колоезденето. С изключение на 2000 година, когато участието на страната е забранено заради отношението на талибанския режим към жените, през всички други последващи летни паралимпийски игри, Афганистан бива представен с атлети от различни спортни дисциплини като колоездене, вдигане на тежести, хвърляне на копие.

3.1.4. Спортните успехи на Афганистан след режима на Талибаните

Въпреки липсата на регулации и стриктна организация и администрация на спорта в страната, впечатляващи са националните успехи на Афганистан в различни спортни дисциплини. Тази част на дисертационния труд прави кратък обзор на по-забележителните успехи на афганистанските атлети в периода след 2001 година. Именно тези международни успехи правят казуса на страната изключителен и интересен от изследователска гледна точка.

➤ Крикет

Националният отбор по крикет на Афганистан е основан през 2001 година. Крикетът става популярен в страната през 2002 година, когато афганистанските бежанци от Пакистан се завръщат в страната си (*Afghanistan Sports and Traditional Games*, n.d.). В началото спортът се развива като аматьорски, но силната страст към играта позволява на крикет отборите да започнат да се състезават на международно ниво, донасяйки слава в домовете си. През ноември 2007 г., Афганистан и Оман споделят домакинството на Купата на Азиатския съвет по крикет – събитие, в което участват 10 азиатски държави, сред които Афганистан успява да спечели Елитния трофей. През 2008 година Афганистан взема участие в световната крикет лига. През 2009 играе на квалификациите за световната купа на Международния съвет по крикет (*International Cricket Council*, n.d.) (ICC) и за първи път се класира през 2010 на световните 20 ICC в първа дивизия (*Live Cricket Scores & News—ICC T20 World Cup 2020*, n.d.).

Успоредно с успехите на мъжките отбори, започва и развитието на женския крикет, като първите отбори се формират през 2010 година.

Официално управлението на спорта в страната се ръководи от Крикет Борда на Афганистан (*Afghanistan Cricket Board*, n.d.), който представлява страната в Международния съвет по крикет, където Афганистан е пълноправен член от 2017 година. Страната е членка и на Азиатския съвет по крикет (*Asian Cricket Council*, n.d.). През 2017 г., Международния съвет по крикет присъжда статус „първа класа“ при 4-дневното вътрешно състезание. През май 2017 г., Международния съвет по крикет присъжда статус А на едnodневно регионалното състезание Ghazi Amanullah Khan, 4-дневно състезание Ahmad Shah Abdali, като е припозната и лигата Twenty20 Shpageeza Cricket League, което прави възможно обявяването през 2018 г. на първата Афганистанска Премиер Лига (годишна T20 вътрешна лига) от Борда по крикет на страната. Към момента в Афганистан има регистрирани 320 клуба по крикет.

➤ **Таекуондо**

Този спорт започва да се радва на повече слава след като Афганистан успява да спечели бронзов медал на летните олимпийски игри през 2008 г. в Пекин. (XXIX летни олимпийски игри в Пекин). По време на Игрите, афганистанският състезател в категория до 58 кг Роуллах Никпай (Rohullah Nikpai) успява да победи двукратния световен шампион Хуан Антонио Рамос, с което се превръща в първия афганистански олимпийски медалист. Същият състезател защитава отново бронзов медал на олимпийските игри през 2012 г. в Лондон. 2012 (XXX летни олимпийски игри в Лондон)

➤ **Футбол**

Афганистанският национален футболен отбор се присъединява към FIFA през 1948 г. и към Азиатската футболна конфедерация през 1954 г. През 2007 година се създава женският национален футболен отбор на страната. По време на SAFF шампионата през 2011 година, Афганистан бележи първата си международна победа над отбора на Непал. В същата година печели и наградата на ФИФА за феър плей. В допълнение към нарастващата популярност в международен план, следва положителен развой на събитията в професионалния спорт в страната като през 2012 година се основава Афганската Премиер Лига (Afghan Premiere League). През 2013 година, страната печели шампионата по футбол на Южноазиатската футболна федерация.

➤ **Муай Тай**

На открития азиатски шампионат по муай тай в Ташкент през 2010 година, Афганистан е представен от 16 атлети и приключва участието си с един златен и осем бронзови медала.

➤ **Баскетбол**

През 1966 г. Националният олимпийски комитет на Афганистан създава националния баскетболен тим на страната. Националният тим на Афганистан участва в единайсетите игри на Южна Азия през 2010 година, където успява да спечели своят първи златен медал в баскетбола. Участва и в шампионата на Азия за плажни игри.

➤ **Бодибилдинг**

Бодибилдингът в Афганистан има дълга история, като за първи път той е институционализиран чрез създаването на националната бодибилдинг федерация на Афганистан през 1965 г. (Qazi Abdullah, 2018). Той е един от малкото спортове, които са толерирани от талибаните по време на режима (*The Economic Times*, 2018). Това е любим и все по-масов спорт на младите мъже в страната. Освен като любителски спорт, бодибилдинга печели все повече привърженици и атлети в редиците на професионалния спорт. Не закъсняват и международните успехи като през 2017 г. афганци печелят златни, сребърни и бронзови медали на Световният шампионат по бодибилдинг, където Ахмад Ясин прославя страната си, печелейки титлата „Mr. Universe” (*World Bodybuilding and Physique Sports Federation*, 2019). През 2018 година Ясин Салик Кадери (Yasin Salik Qaderi) успява да спечели златен медал на Global Classic бодибилдинг състезанието в Макао, Китай (The Khaama Press News Agency 2018). Атлетите на Афганистан успяват да заслужат и 6 златни, два сребърни и три бронзови медала на Дванайсетия Бодибилдинг шампионат на Южна Азия през 2019 г. в Непал. Това е третия шампионат, на който националният отбор на страната декларира водещата си позиция (*ToloNews*, 2019).

Предвид изложеното до тук, интересен остава въпросът как тази нация, за която в продължение на години талибаните налагат сериозни рестрикции върху спорта и спортното участие, при близо 30 години военни действия, сериозни заплахи за сигурността, липса на експерти, треньори, спортни специалисти и подходящи условия, успява да се мотивира до степен, в която да демонстрира сериозни спортни успехи на международно ниво.

3.1.5. Спортът и социалното благополучие в Афганистан

Настоящата точка е посветена на резултатите от ежегодно национално проучване за благосъстоянието на афганистанците, като за целите на настоящия дисертационен труд, ще насочим фокус към темата на спорта, доколкото тя е заложена в резултатите от него.

Провежда се от 2004 и до 2018 към него са взели участие 112 000 души от цялата страна. Всяка година в проучването участие взимат около 10 000 афганистански граждани, при приблизително равен относителен дял мъже-жени, представляващи 14 етнически групи от всички 34 провинции на страната. Съгласно актуалните данни към

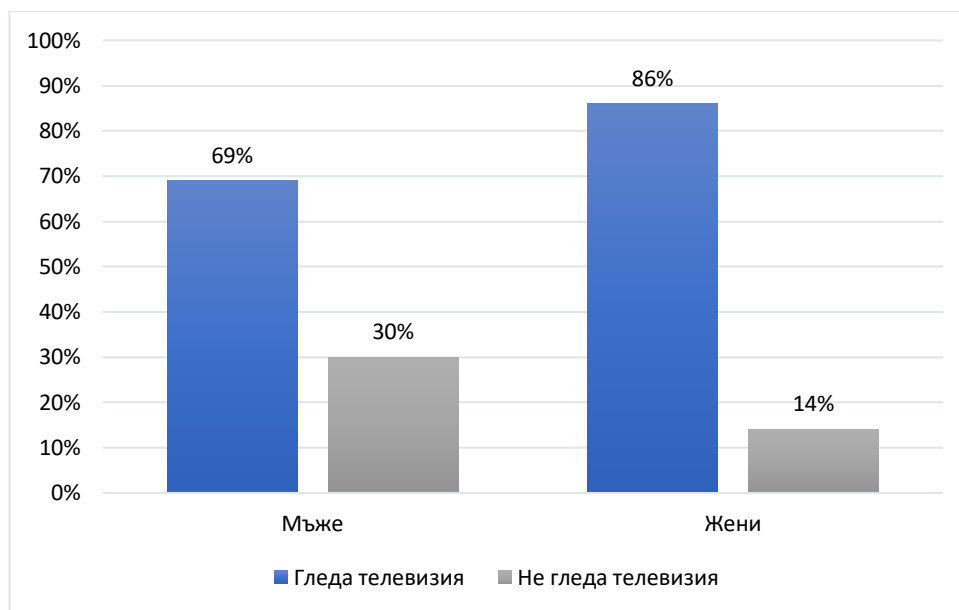
датата на провеждане на интервютата, броят на участниците представлява представителна извадка за афганистанското население. Проучването се провежда в партньорство с Афганистанския център за социо-икономически изследвания и проучвания на мнението, който провежда всяка година самото изследване чрез близо 1000 предварително тренирани интервюиращи, а неговата компания-майка предоставя аналитична и методологическа подкрепа. Саяра Рисърч (Sayara Research) провежда валидиране на теренната работа от трета страна.

➤ *Щастие, песимизъм и интересът към спорта*

Проучването изследва субективното възприятие за собствено щастие чрез въпрос за степента, до която респондентите се чувстват щастливи. През 2014 година 78,6% от участниците в изследването отговарят, че по някакъв начин се чувстват щастливи (*Afghanistan in 2014: A Survey of the Afghan People*, 2014). Интересното е, че изследователите забелязват положителна корелация между спортните занимания на участниците и степента до която те се самоопределят като щастливи. Други фактори, които предопределят усещането за щастие са по-високото образование, живота в градски район, по-висок стандарт на живот, по-малко страх за личната сигурност. Прави впечатление, че по-високите доходи не оказват значимо влияние върху този показател.

Сред причините за песимизъм основно са несигурност (44,6%), безработица (25,4%), корупция (13%), лоша икономика (12,4%), лошо управление (11,4%). Тъй като несигурността в изследването не е дефинирана, не можем да твърдим с абсолютна увереност, че тук се говори за несигурност в смисъла на физическа такава. Предвид резултатите на Вентефогел и Фаиз (Ventevogel & Faiz, 2018), имаме основание да предположим, че тя може да съдържа както прекия ефект на войната- върху физическата сигурност, така и нейния вторичен ефект на национално ниво- икономическата сигурност.

От изследването за същата година се установява, че е налице корелационна връзка между гледането на телевизия и нивото на спортно участие сред участниците в изследването. Тази връзка може да се дължи на успехите на афганистанския футболен отбор, националните състезатели по крикет и таекуондо в международни състезания, както и на основаването на футболна и крикет премиерна лига в Афганистан. Тези събития редовно биват отразявани по афганистанските телевизионни канали.

Фигура 1. Връзка между гледането на телевизия в Афганистан и участието в спортни занимания (Afghanistan in 2014: A Survey of the Afghan People, 2014)

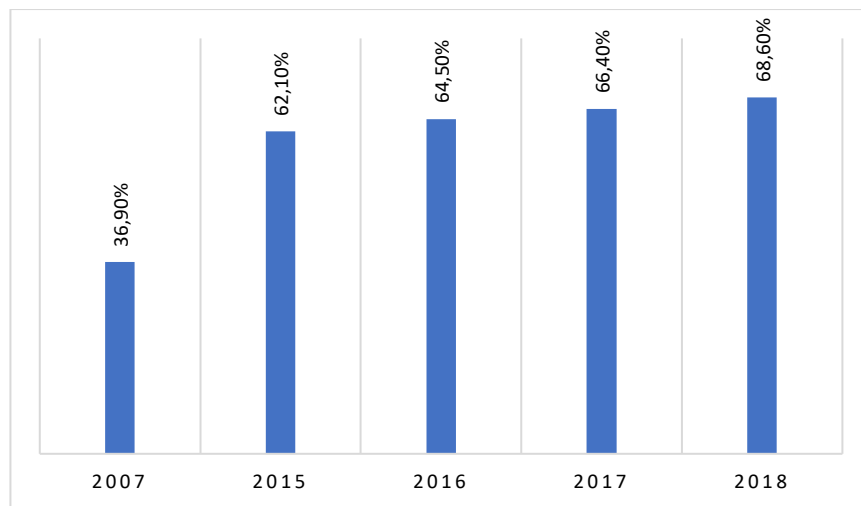
Интерес прави фактът, че е макар мъжете в страната да са по-активни в спорта, гледането на телевизия оказва по-голям ефект за спортното участие върху жените

Проучването от следващата година (The Asia Foundation, 2015) показва, че броят на хората, които имат телевизори е нараснал от 36.9% през 2007 на 62,1% през 2015, като спортните програми са сред 40те най-гледани предавания.

Относно гледането на телевизия, изследването от 2015 година установява, че обичайните зрители обикновено са млади хора, които спортуват. Жените, които гледат телевизия са четири пъти по-склонни да започнат да се занимават със спорт в сравнение с жените, които не гледат.

При тези данни, интересно е да се види и кои са най-гледаните предавания по телевизионните канали.

На следващата графика са представени тенденциите за увеличаване броя на домакинствата, които имат телевизор. Наблюдава се значително увеличаване на броя на домакинствата спрямо първата година, в която е проведено изследването от близо 34% през 2004 година на близо 70% през 2018.

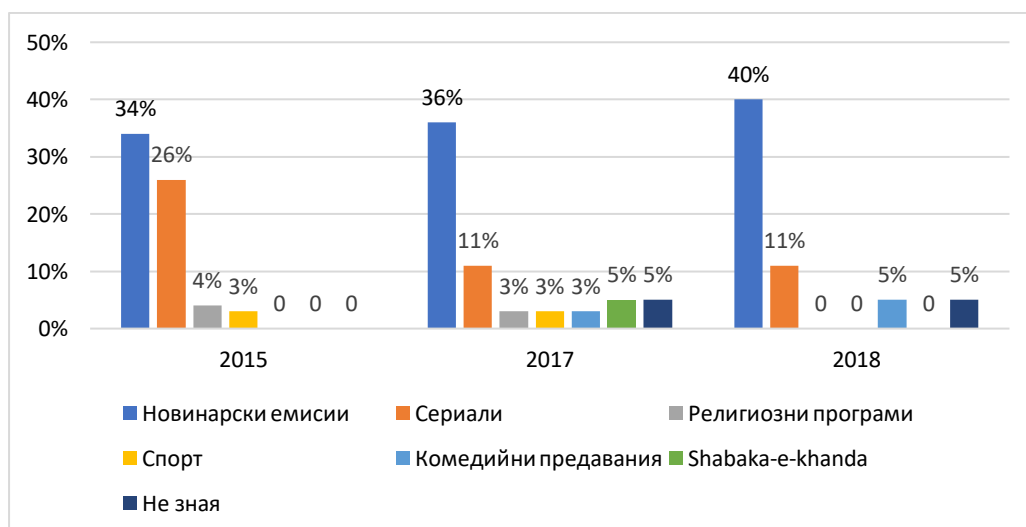

Фигура 2 Процент от общият брой афганистански домакинства, които имат телевизор у дома си

Предвид изложените по-горе закономерности и прогресивното увеличаване броя на домакинствата, които имат възможност да гледат телевизия, може да се допусне, че броят на спортуващите през следващите години значително ще нараства и това ще е особено явно сред жените.

Търсим подкрепа на това твърдение и като проследяваме как интересът на зрителите се променя през разглеждания период.

От докладите разполагаме с данни за 2015, 2017 и 2018 години, както е посочено на следващата графика.

Фигура 3. Телевизионни предпочитания на афганистанците (2015-2018)

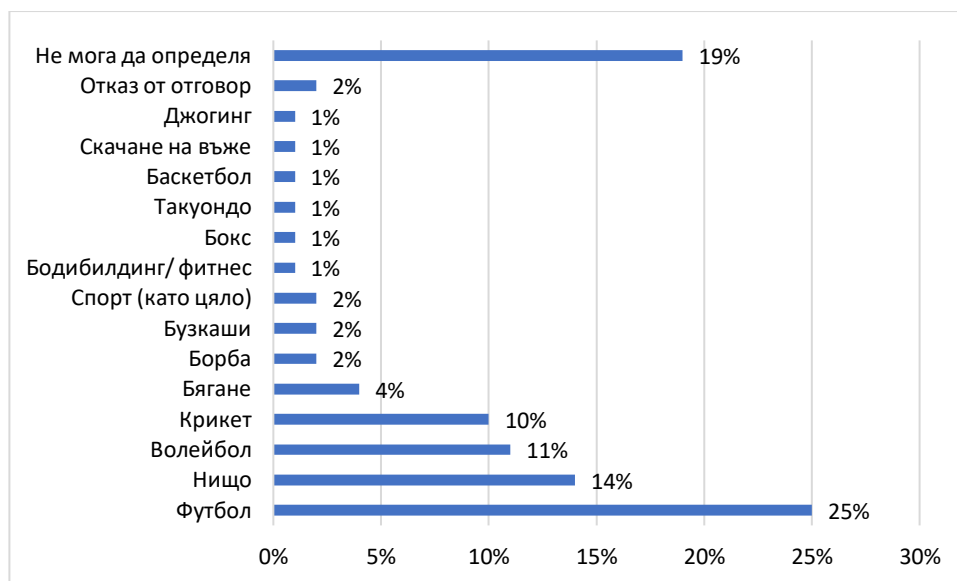
Това, което прави впечатление е, че новинарските емисии са със значително предимство в предпочитанията на афганистанците за всички разглеждани години, като

дори се наблюдава покачване броя на зрителите. Следва да отбележим, че при представяне по този начин, не можем да считаме, че тези резултати са заради увеличаване броя на потребителите, тъй като за всички години стойностите на показателите са измервани в проценти. След новините, най-много са почитателите на сериалите. През 2015 година спортните предавания, макар и с малък процент са на четвърто място. През 2017 от мястото биват изместени заради комедийни предавания, а през 2018, респондентите не ги споменават сред предпочитанията си въобще. Тези данни категоризират предположението ни за увеличаване на броя на спортуващите заради спортни предавания, в сферата на оптимизма.

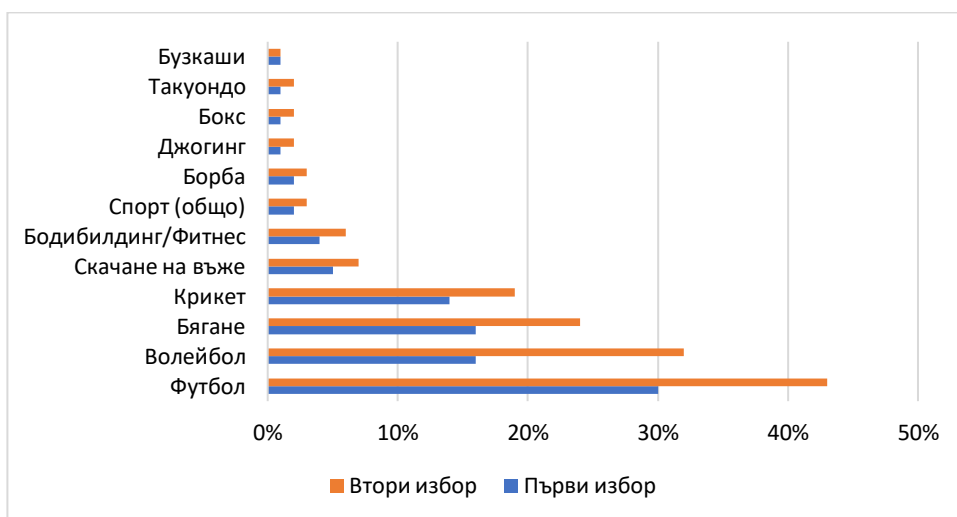
Отделяме такова място на анализа на тези факти, тъй като именно върху тях се очертава да бъде основата, на която могат да стъпят препоръките за формулиране на спортна политика за целите на възползване на терапевтичните ефекти на спорта върху населението. От една страна, на микро ниво, тези терапевтични ефекти се търсят именно в подобряване на субективното чувство за щастие, което е в корелация със спортните занимания. Участието в спортни дейности, от своя страна се повлиява от нивото, до което съответните лица гледат спортни програми. Проблемът тук е, че при търсене на ефект „мотивиране към спорт чрез средствата на телевизията“, в годините спортът все по-малко интересува зрителите, поне в сравнение с друг тип предавания. За да получим търсения ефект, изглежда би било добре, при формиране на политика за стимулиране към спорт, той да бъде позициониран в най-рейтинговите предавания. Например, може да се увеличи времето за спорт в рамките на новинарската емисия или спортът да присъства по-ярко в сериалите, които се произвеждат/купуват, както и да се отразява като елемент в комедийните предавания или в рекламите по време на излъчването на най-рейтинговите предавания. Това би било възможно от перспективата на държавата чрез предвиждане на мерки и инструменти за стимулиране на телевизиите към подобни дейности.

От предоставените в проучването данни имаме възможност да анализираме и интересите на респондентите към определени видове спорт като регламентът е да бъдат посочени два любими вида спорт, които да бъдат степенувани по предпочитание съответно в първи и втори избор.

От следващата фигура става ясно, че най-голям е интересът към футбола- водеща позиция и като първи, и като втори избор.

Фигура 4. Интерес на респондентите към определени видове спорт

Фигура 5. Интерес на респондентите към определени видове спорт – първи и втори избор

Следващи са волейбола, бягането и крикета, за които също относителният процент на посочване като първи избор е пропорционален и за пътите, посочвани като втори избор. Тази закономерност се запазва и за скачане на въже и бодибилдинг.

Имайки предвид спортните успехи на Афганистан през последните години, имаме основание да търсим закономерност между посочените отговори за любим спорт и националните успехи на професионалния спорт на международно ниво. От това можем да предположим, че спортните предпочитания до някаква степен се предопределят и формират под влиянието на развитието на елитния спорт. Ако трябва да свържем това

заклучение с направените по-горе, то логично би било да препоръчаме за целите на повишаване на масовостта на спортното участие, в политиките за спорта да бъде обърнато по-специално внимание на паралелно и релевантно по интензивност развитие на елитния и възможностите и условията за практикуване на масов спорт от една и съща дисциплина.

➤ Спортни занимания

От разгледаните по-горе проекции в бъдещето се връщаме към действителните данни за спортните занимания на афганистанците. За 2015 година, по-голямата част от тях (80%) не спортуват, което предоставя широка област за работа и е в същото време и предизвикателство за специалистите, които имат за задача да развият политиките по спорт в страната.

Тези, които са отговорили с „Да“ на въпроса са запитани и относно честотата на техните спортни занимания се забелязва, че тези, които спортуват го правят редовно. Повече от 80% от спортуващите съобщават, че тренират всеки ден или няколко дни в седмицата.

Същото национално проучване изследва на годишна база мнението на афганистанците относно най-големите проблеми на младежите (15-24 години). Най-честите отговори са свързани с безработицата и неграмотността (едва 38.2% от населението е грамотно (*South Asia: Afghanistan—The World Factbook—Central Intelligence Agency*, 2015)). Макар и с нисък процент, интересен е фактът, че измежду всички други проблеми, свързани с физическата и икономическата сигурност, спортът намира място сред темите, които се посочват като сериозни. През 2015 година 1% от запитаните считат, че проблемите с възможностите за спортуване са съществени за младото население. Процентът се запазва нисък, но има тенденция на нарастване, тъй като през 2017 (*Afghanistan in 2017: A Survey of the Afghan People*, 2017) и 2018 година (*Afghanistan in 2018: A Survey of the Afghan People*, 2018) той нараства на 2%. Отчитаме тези данни като положителен индикатор за осъзнаване на обществото за необходимостта от спорт и възможности за спорт като цяло.

III.2. Спортът в социалните медии

Както бе описано в методическата част, за да изследваме присъствието на спорта в социалните медии и начинът, по който той предизвиква обществените реакции. За целта използваме Фейсбук приложението Netviz.

Подготвителна фаза в този анализ е подбора на Фейсбук страниците, които ще бъдат изследвани. От изследователска гледна точка се интересуваме от два типа страници във Фейсбук- такива, които са директно свързани със спорт (официални страници на федерации, спортни клубове, фен-страници) и официални страници на масови конвенционални медии- радио и телевизия.

Търсенето на страници, свързани със спорт се реализира чрез търсене по ключови думи Afghan/Afghanistan: sport/ federation/ media/ news/ TV/ Radio.

В резултатите от търсенето намираме 31 страници, свързани със спорт и 15 медийни канала. Степента на популярност се определя по броя последователи към датата на провеждане на изследването.

3.2.1. Страници, свързани със спорт

Първичният анализ сочи, че три от страниците са явно със значително по-голяма популярност от останалите. На най-много последователи се радва страницата на Борда по крикет на Афганистан ($n=2\,415\,481$). С повече от два пъти по-малко е втората по популярност страница на Футболната федерация на Афганистан ($n=921\,636$), а на трето място е Афганската премиер лига ($n=399\,307$). Прави впечатление, че сред първите 15 преобладават страниците, свързани с крикет- повече близо половината. Други спортове, които се следят по-интензивно в социалната медия са футбол, волейбол, бодибилдинг. Това са именно спортните дисциплини, в които Афганистан бележи значителни успехи на международната сцена в последните години.

Като параметри за анализа в Netviz задаваме:

- да бъдат обхванати публикации в страницата, направени от администраторите на самата страница;
- Времевият период да бъде пет години (в случаите, когато страницата е създадена преди повече от 5 години) или от самото създаване до м.август 2019.;
- Да бъде генериран анализ за реакциите на последователите (като реакции фейсбук алгоритъмът третира всички вариации на изразяване на отношение към публикацията с една от шестте възможни емотикони);

- Да бъде генериран анализ за коментарите под публикациите;
- Да бъде отчетен видът на публикацията- снимка, видео, статус, линк към уеб страница;
- Да бъде генерирано графично изображение на получените резултати.

➤ **Крикет бордът на Афганистан**

Период, който анализът обхваща: от 31.05.2015/14:13:44² до

14.08.2019/ 14:36:47

Таблица 1. Взаимодействие на последователите на страницата на Крикет борда на Афганистан с неговите публикации (2015-2019)

1	Общ брой публикации за периода	3041
2	Общ брой коментари за периода	838 931
3	Среден брой коментари за публикация	276
4	Общ брой реакции за периода	12 574 660
5	Среден брой реакции за публикация	4135

При анализа на графичните данни се забелязва, че по-големите кръгове са в червен цвят, което говори за факта, че повече реакции и взаимодействия с последователите на сайта се създават от видео публикации. За целите на установяване на закономерности и връзки между най-популярните публикации, синтезираме основната информация за тези, за които се наблюдават повече реакции като кодираме и информацията, предоставена в коментари.

Както бе посочено по-горе, Крикет борда на Афганистан е най-популярната страница за афганистански спорт с над 2 милиона последователи, които следва да се отбележи, че не са единствено афганистанци, но има и много последователи от Индия, Бангладеш, Непал, Пакистан и други страни. Изявите, свързани с излъчване на живо на международни срещи, става платформа за взаимодействие на афганистанци и други граждани, платформа за демонстриране на морална подкрепа.

Анализът на преобладаващите коментари показва, че излъчванията на тези спортни събития предизвикват преобладаващо чувство на радост и на въодушевление, приповдигнат национален дух, национална гордост. Прави впечатление, че едни от най-популярните видеа са свързани и с изявяване на социално одобрение на отделното

² Посоченото време на анализа за всички, разглеждани по-нататък случаи е Лятно източно европейско време (UTC+3)

поведение и изказване на играчите от крикет отбора, които стават модел за поведение. Казването на молитва след тренировка е видеото с най-много реакции, което преобладава от коментари „Бог е велик“, съчетани с коментари за гордостта от успехите и вярата в Афганистан. Видеото, озаглавено „Afghanistan Premier League T20 Players Draft 2018“ от друга страна показва една съвременна обстановка, която заявява професионализма на организацията на този спорт в страната и за пореден път провокира гордостта от това, че Афганистан е на ниво, което може да се конкурира в международен план. Следва да се отбележи, че преобладават коментарите за национална гордост над коментарите, които конкретно са насочени към отбора и самия спорт.

Таблица 2. Публикации на официалната страница на Крикет борда на Афганистан (най-популярни)

N	Име на публикацията	Дата	Тип	Описание	P	C	K	Ключови думи в коментарите
1	Azan by Shahzad and getting ready for pray after hard training session ³ ..	2015	Видео	Крикет състезател изпълнява молитва след тежка тренировка	78 000	92 000	4735	„Бог е велик“; горди сме с Афганистан; гордея се с хората от отбора, любов и уважение към отбора
2	National Team win and players congratulation to the nation ⁴	2017	Видео (на живо)	Коментари на крикет състезателите и тяхно лично поздравление към нацията	31 000	2144	-	Поздравления за победата, благодарност, че са донесли усмивка и гордост на хората на Афганистан, недоволство от участието на някои играчи в отбора
3	Bangladesh have set a target of 146 runs for Afghanistan A to chase in 20 overs ⁵	2017	Видео (на живо)	Мач на афганистанския отбор срещу Бангладеш	31 000	6244	-	Коментари по самата игра и отделно по отборите, подкрепа за Афганистан от последователи от Индия
4	Продължение ⁶	2017	Видео (на живо)	Мач на афганистанския отбор срещу Бангладеш	29 000	3185	-	
5	Afghanistan Premier League T20 Players Draft 2018 ⁷	2018	Видео (на живо)	Разпределение на играчи (Player draft)	18 000	3419	-	Коментари по разпределението и отделните играчи; „велик момент за Афганистан“, гордост, вълнение; „Обичам страната си“, „велик ден за Афганистан“

³ <https://www.facebook.com/AfghanistanCricketBoardOfficial/videos/1642288236025768/>

⁴ <https://www.facebook.com/AfghanistanCricketBoardOfficial/videos/1898189103769012/>

⁵ <https://www.facebook.com/AfghanistanCricketBoardOfficial/videos/2097298790524708/>

⁶ <https://www.facebook.com/AfghanistanCricketBoardOfficial/videos/2097363900518197/>

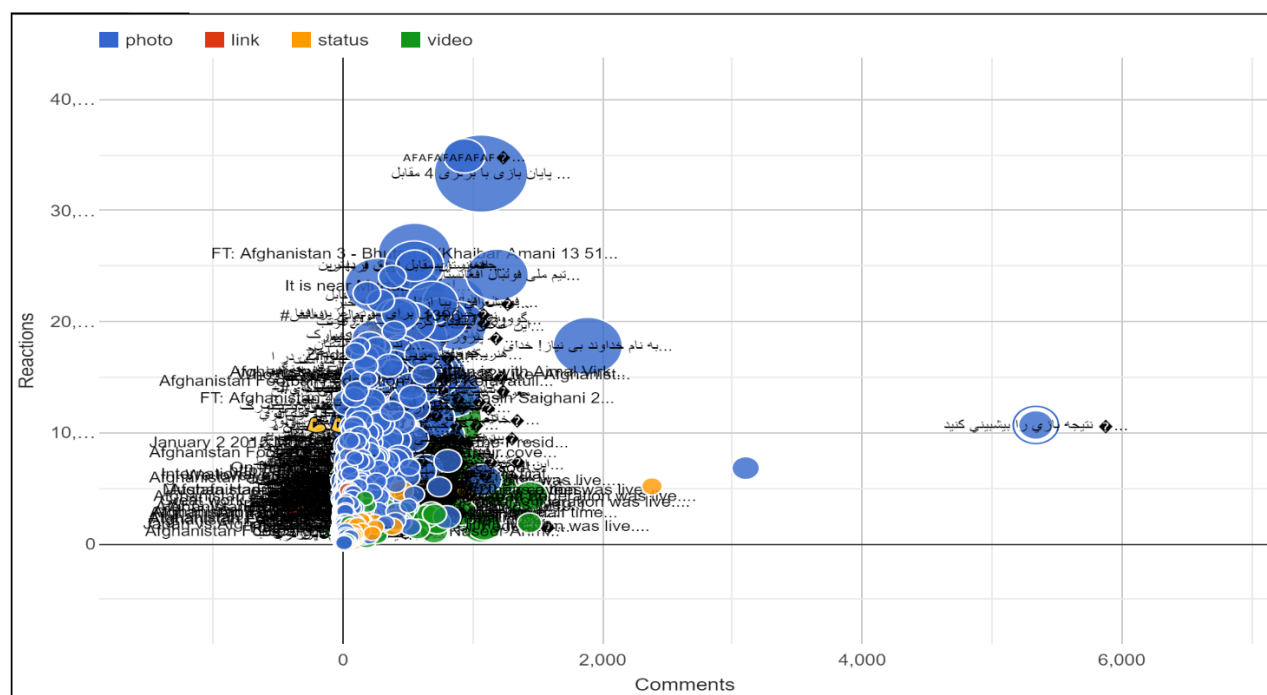
⁷ <https://www.facebook.com/AfghanistanCricketBoardOfficial/videos/738859153120741/>

➤ Футболна федерация на Афганистан

Период, който анализът обхваща: от 05.01.2014/06:32:09 до
15.08.2019/15:55:07

Таблица 3. Взаимодействие на последователите на страницата на Футболната федерация на Афганистан с неговите публикации (2014-2019)

1	Общ брой публикации за периода	3343
2	Общ брой коментари за периода	268763
3	Среден брой коментари за публикация	80
4	Общ брой реакции за периода	8 227 462
5	Среден брой реакции за публикация	2461

Фигура 6. Графичен анализ за реакции и коментари в страницата на Афганистанска футболна федерация (големината на кръга отговаря на ефекта на взаимодействието със страницата, по абсциса- коментари; по ордината- брой реакции)

Анализът на тази графика е аналогичен. Благодарение на графиката идентифицираме по-големите кръгове, както и тези, които се намират по-високо по вертикала или тези, които са най-отдалечени от ординатата и изготвяме еквивалентна на таблица 6, за да бъде синтезирана информацията.

Таблица 4. Публикации на официалната страница на Футболната федерация на Афганистан (най-популярни)

N	Име на публикацията	Дата	Тип	Описание	P	C	K	Ключови думи в коментарите
1	نتیجه بازی را ببینینی کنید و یک پایه تلویزیون ⁸	01.06.2015	Снимка	Обявяване на предстоящия мач от на националния отбор срещу Бангладеш и приканване към прогнози за резултата	10710	88	5338	Прогнози за резултата,
2	„One nation one voice long live Afghanistan“ ⁹	24.12.2015	Снимка	Снимка след гол на националния отбор на Афганистан на мач срещу Бангладеш по време на груповата фаза кръг 1 от 3 на купата на Южноазиатската федерация	34 916	163	934	Благодарност към отбора за щастието и гордостта, които носят, благодарност, щастие, гордост, красива игра, геройство, „дълъг живот за Афганистан“, смелост, подкрепа, промяна за Афганистан, „след годините на страдание, връщаме радостта си“
3	FT: Afghanistan 3 - Bhutan 0 ¹⁰	26.12.2015	Снимка	Обявяване на крайния резултат от мач срещу Бутан от втори кръг от груповата фаза на купата на Южноазиатската федерация	26 166	547	560	Честито, респект, щастие, гордост, „Да живее Афганистан“, в коментарите преобладават снимки с националния флаг и символи като орел и лъв
4	„End of game With an advantage of 4 AGAINST 1 Afghan National teams against Maldives...“ ¹¹	28.12.2015	Снимка	Обявяване на крайния резултат от мач срещу Малдиви от трети кръг от груповата фаза на купата на Южноазиатската федерация	33 327	1062	907	Афганистан, победа, поздравления, страхотно представяне, „ще бъдем силни като Австралия, Япония, Корея“, неудържими, „въпреки годините на война, ние си връщаме честта“, успех, гордост, „О, велика нация, твоето име отново се прочу в света“, очаква ни голям път, „войната достатъчно ни измори, сега идва време за сълзи от радост“

⁸ <https://www.facebook.com/affofficial/photos/a.613970878670447/868157346585131/?type=3&theater>

⁹ <https://www.facebook.com/affofficial/photos/a.211648655569340/969435306457334/?type=3&theater>

¹⁰ <https://www.facebook.com/affofficial/photos/a.211648655569340/970827289651469/?type=3&theater>

¹¹ <https://www.facebook.com/affofficial/photos/a.211648655569340/972133586187506/?type=3&theater>

➤ **Премиер лига на Афганистан**

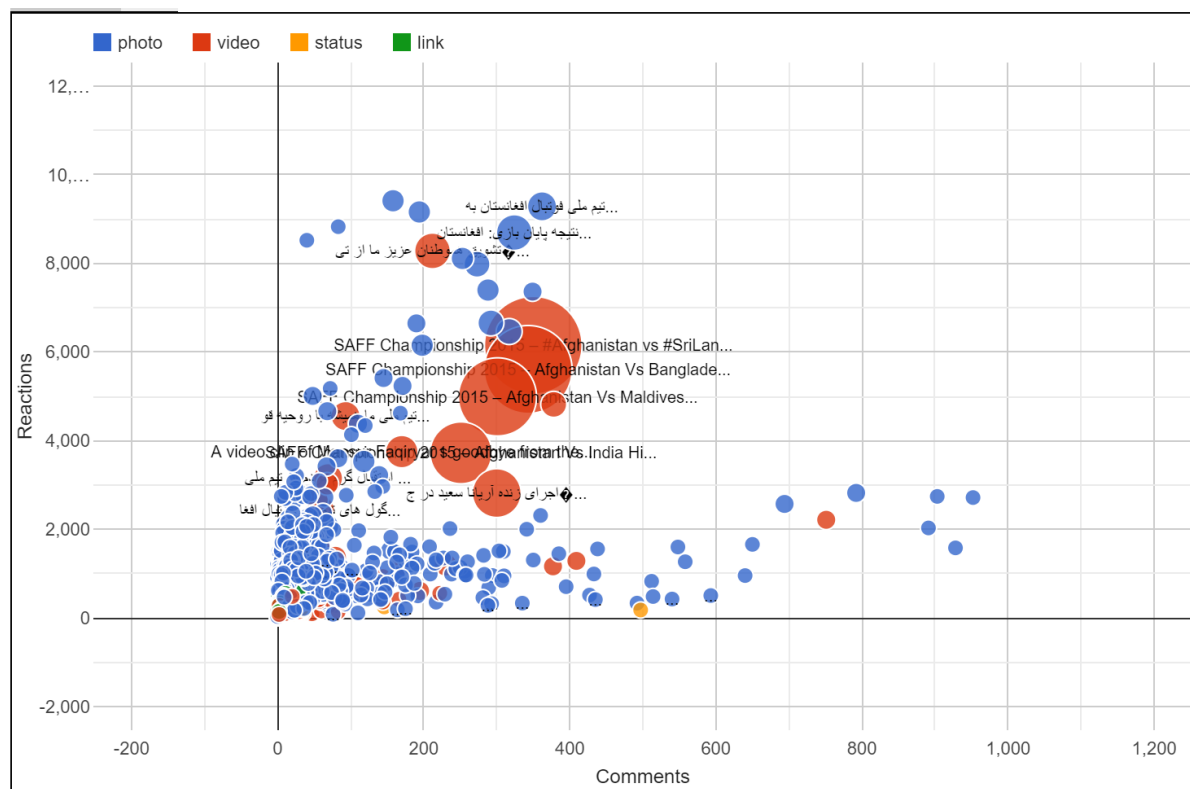
Период, който анализът обхваща:

от 01.02.2014/08:33:03 до

15.08.2019/12:24:16

Таблица 5. Взаимодействие на последователите на страницата на Премиер лигата на Афганистан с нейните публикации (2014-2019)

1	Общ брой публикации за периода	2769
2	Общ брой коментари за периода	67300
3	Среден брой коментари за публикация	24
4	Общ брой реакции за периода	1 466 169
5	Среден брой реакции за публикация	529

Фигура 7. Графичен анализ за реакции и коментари в страницата на Премиер лигата на Афганистан (големината на кръга отговаря на ефекта на взаимодействието със страницата, по абсциса- коментари; по ордината- брой реакции)

Таблица 6. Публикации на официалната страница на Премиер лигата на Афганистан (най-популярни)

N	Име на публикацията	Дата	Тип	Описание	P	C	K	Ключови думи в коментарите
1	We are proud of your football, of your morals and chivalry and your unity and empathy. You are not only the heroes of our sport, but you have been able to take a great step for dear Afghanistan. Heroes God bless you! ¹²	04.01.2016	Снимка	Снимка на четирима от националните състезатели, ден след победа на Индия на финала на купата на Южноазиатската федерация	10 710	88	5338	„Афганистан е националният тим“, гордост, „Да живее Афганистан“, герои, благодарност, „Докажете на света, че сте шампиони“, „не се уморявайте, вие сте лъвовете“, „вие донесохте усмивки на депресираните млади и тъжни хора на Афганистан и влязохте в сърцата на всеки дом“, „вие сте честта на тази страна“, достойна игра, подкупен съдия, нечестна победа
2	Afghanistan National Football Team forward to another championship in the South Asian Football Tournament! Don't forget the important meeting of Afghanistan and Sri Lanka in the attractive semi-final stage! ¹³	30.12.2015	Снимка	Обявяване на предстоящия мач срещу Шри Ланка за купата на Южноазиатската федерация	9290	216	362	„С божията помощ“, пожелания за успех, „победата е наша“, „Афганистан е националният си отбор“, надежда
3	Afghan Premier League SAFF Championship 2015 ¹⁴	31.12.2015	Видео	Предаване на живо на откъси от мача срещу Шри Ланка за купата на Южноазиатската федерация	6154	3781	350	Благодарност, гордост, „Бог да ви благослови“, поздравления, красива игра, обединение и приятелство за всички народи на Афганистан

¹² <https://www.facebook.com/AfghanPremierLeague/photos/a.188828524580812/770412189755773/?type=3&theater>

¹³ <https://www.facebook.com/AfghanPremierLeague/photos/a.188828524580812/768276459969346/?type=3&theater>

¹⁴ <https://www.facebook.com/watch/?v=768900583240267>

От получените резултати за първите три най-популярни фейсбук страници, свързани със спорт можем да направим заключение, че успехите на националните отбори и на международната сцена носят истинско оживление сред афганистанците, съдейки по техните коментари. В ключовите думи проличава не само радостта от победите на крикет и футболните отбори, но се говори за духа на нацията. Неведнъж се появяват коментари, които противопоставят страданието на нацията от военните конфликти срещу достойнството на народа, честта и неговото обединение. В Афганистан съжителстват 14 етнически групи със своите специфични културни и религиозни характеристики (*South Asia: Afghanistan—The World Factbook—Central Intelligence Agency*, 2015). В публикация от 2017 година посветена на реконструкцията на Афганистан след войната, антроположката Фариба Аделкхах (Adelkhah, 2017) посочва, че след премахването на режима на талибаните все по-чести стават конфликтите, свързани с традиции и идентичност на местното население. Тя посочва някои социологически трансформации, намиращи се извън ислямската радикализация, етническата поларизация и племенният атавизъм, които допринасят за социалното и политическо насилие в страната. Обръщаме внимание на това изследване, за да дадем малко повече яснота на силно хетерогенната структура на обществото, която по различни вътрешни и външни причини се реализира в разединеност на населението. Като контрапункт на това се явяват международните победи в елитния спорт, където наблюдаваме публикации от типа „Една нация, един глас, да живее Афганистан“ (табл.8, ред 2), които предизвикват близо 35 хил. реакции сред потребителите. Коментари на пушу, дари, английски и арабски звучат в един тон в подкрепа на това изявление след победата на националния отбор срещу Бангладеш по време на първи кръг от груповата фаза за купата на Южноазиатската федерация. При предаване на живо на откъси от мача срещу Шри Ланка отново преобладават коментари като „обединен Афганистан“, „единни“, „приятелство“, „силен Афганистан“. Заедно с тях, в реакциите в коментарите се появяват и множество символи на сила и единство, символи на Афганистан като държава- флаг, лъв, орел. Забелязват се и много коментари от типа „Афганистан е националният отбор“, чрез които спортният тим се превръща сам по себе си символ и отражение на надеждите за обединение.

Това ни дава увереност да считаме, че именно чрез средствата на развития елитен спорт, може да бъдат постигнати и значителни успехи по посока на развитието на чувството за национална принадлежност, обединение, вяра в собствената страна, които са елементи на реконструкцията на следвоенното общество в социален и

антропологичен смисъл и съответно детерминанти на терапевтичните въздействия на макро ниво.

На няколко места се отличават и коментари, свързани с посланието на Афганистан, което страната има възможност да изпрати чрез спортните си победи и тук можем да започнем да разсъждаваме по посока на това как националният отбор се превръща в единен глас за изразяване на хората на Афганистан, които получават трибуна, от която имат възможност да изпратят своето послание към другите народи.

Интересна е публикацията от 04.01.2016 на страницата на Премиер лигата на Афганистан. Ако negliжираме самата публикация и се съсредоточим върху съдържанието на коментарите, бихме останали с впечатлението, че публикацията е за съобщаване на голяма победа докато всъщност тя е за резултатът от мач, който завършва в полза на Индия. Фокусът на това разсъждение е насочен към това, че дори и без победа, достойната игра е високо оценена в обществото и носи същия ефект на екзалтация, какъвто се наблюдава и в публикациите, съобщаващи победа.

3.2.2. Страници на масовите медии във фейсбук

Целенасоченото формиране на публично мнение чрез средствата на масовите медии е стар похват, използван в реализиране на различни политически планове и стратегии, включващи елементи на социалната психология (социализация, ценности, теория на приписването, социално съзнание) (Doob, 1948; Milburn, 1991). Независимо дали медиите в Афганистан са използвани за целенасочени социо-психологически въздействия, те имат такъв ефект върху обществото. Чрез аналогичен анализ на страниците в социалните мрежи на най-разпространените медии ще направим опит да определим проекциите на техните публикации върху общественото мнение чрез изследване на структурата и съдържанието на коментарите и реакциите.

Това, което прави на първо място впечатление е фактът, че на първите две позиции, със значително предимство са две радио станции. Това може да се обясни с ограничените възможности и сравнително по-малкият брой домакинства, които имат телевизори в сравнение с тези, които имат достъп до радио. За целите на анализа в следващите редове ще изследваме публикациите именно на тези две радио станции, които по наши данни имат национален обхват на предаване.

Таблица 7. Най-популярни фейсбук страници на Афганистански медии 15.08.2019
(идентификационен номер и брой последователи)

	Име на страницата	Идентификационен номер на страницата	Брой последователи
1	Azadi Radio	346344192125581	2784065
2	Arman FM 98.1	144547135610676	1931275

➤ РАДИО „Азади“

Период, който анализът обхваща:

от 01.01.2014/07:04:29 до

15.08.2019/04:46:13

Таблица 8. Взаимодействие на последователите на страницата на радио Азади с нейните публикации (2014-2019)

1	Общ брой публикации за периода	3817
2	Общ брой коментари за периода	287736
3	Среден брой коментари за публикация	75
4	Общ брой реакции за периода	7703734
5	Среден брой реакции за публикация	2018

В страницата на радио „Азади“ се споделят разнообразни новини с теми с различен обхват, в т.ч. политически, икономически, социални, спортни и други. От всички тези новини, забелязваме, че тези, които имат най-въздействащ отзвук сред последователите са новини, които носят надежда за промяна на общоприетия начин, по който се гледа на Афганистан. Това са новини, които имат положителна конотация в контекста на религия, образование, младежи и тяхното бъдеще. Преобладаващите коментари са свързани с надежда за промяна в Афганистан, надежда, че в бъдеще младежите на страната ще могат да реализират потенциала си наравно с младежите на другите страни. На фона на всички други публикации в страницата на радиото, трите публикации, които се очертават с най-висок рейтинг имат особено значение за повдигане на националната гордост, което говори за психо-социалната нужда от надежда в пост-военното общество, за валидиране на вярата в по-доброто бъдеще и потенциала на страната да върне достойнството си. Същият тон носят и по-горе анализираните публикации, свързани със спорта и спортните успехи на националите.

Таблица 9. Публикации на официалната страница на Радио „Азади“ (най-популярни)

N	Име на публикацията	Дата	Тип	Описание	P	C	K	Ключови думи в коментарите
1	One of India in the city of sheberghan, the center of jawzjan province before noon today in public, read the word martyrdom on the tongue and turned to the religion of Islam ¹⁵ .	03.03.2015	Снимка	Хинду жител на град Шебергхан сменя религията си на ислям	82352	4600	87188	„Машаллах“, „Бог е велик“, „Благодарим ти Боже“, поздравления
2	زمان یک در روبات این می انجام را کار هفت واحد دهد ¹⁶	23.02.2017	Видео	Афганистански младеж създава изобретение, което може да изпълнява седем задачи едновременно	95125	33 000	6676	Подкрепа, желание за стимул на талантливите деца на Афганистан, поздравления, възхищение, гордост, недоволство към правителството заради липсата на условия за такива младежи
3	منصور دیگر کارگر نیست ¹⁷	26.02.2018	Видео	Видеото разказва за 5-годишно афганско момче, което е работило по улиците, но след репортаж за него, то се е върнало в училище, където се учи да чете и пише	52755	3600	1765	Съжаление; радост; надежда, че някой ден децата на Афганистан няма да бъдат принудени да вършат неща, които не искат; симпатия; подкрепа и благословия за хората, които помагат на тези деца; желание за по-добри дни; обвиняване на враговете на страната, заради които децата са принудени да живеят в лоши условия и да се трудят от малки;

¹⁵ <https://www.facebook.com/AzadiR/photos/a.487279438032055/798472560246073/?type=3&theater>

¹⁶ <https://www.facebook.com/watch/?v=1265826180177373>

¹⁷ <https://www.facebook.com/AzadiR/videos/1648839361876051/?v=1648839361876051>

➤ РАДИО „Арман FM 98.1“

Период, който анализът обхваща:

от 01.01.2014/07:20:27 до

15.08.2019/13:30:00

Таблица 10. Взаимодействие на последователите на страницата на радио Азади с нейните публикации (2014-2019)

1	Общ брой публикации за периода	3642
2	Общ брой коментари за периода	409998
3	Среден брой коментари за публикация	112
4	Общ брой реакции за периода	7176577
5	Среден брой реакции за публикация	1970

Сред всички други публикации, като по-значими и предизвикващи обществен интерес се открояват две. Тази, която има най-много гледания и коментари е видео в защита на жените. След повече от милион и половина споделяния, видеото стига до потребители от различни краища на света и се превръща в послание за промяна на имиджа, наследен от талибанския режим за мястото на жените в афганистанското общество.

Интересна е публикацията, отличаваща се с най-много коментари- тази, която приканва последователите на страницата да споделят коя игра предпочитат- крикет или футбол. От гледна точка на маркетинга в социалните медии, задаването на отворен или затворен въпрос е подход, чрез който могат да бъде предизвикано по-голямо взаимодействие с последователите (websolutionsinc, 2018). Тъй като двата спорта са именно тези, в които Афганистан се отличава, публикацията постига ефекта на множество коментари, но в същото време администраторите на страницата са осъдени от потребителите за това, че противопоставят двата спорта. Последователите стават особено чувствителни и приемат публикацията като опит за разединение. Във всички повече от 25 хил. коментара силно се подчертава значението и на двата спорта за страната и националната гордост, „няма значение, щом е афганистански“. В доказателство на тази наша теза е следващата по популярност публикация от 12.01.2018, където отново е зададен въпрос за предпочитанията за футболен играч- Роналдо или Меси. Тук не се забелязва подобна сензитивност и преобладаващите коментари са конкретни отговори на въпроса, като от време на време между тях се появяват и такива, възхваляващи афганистанския футбол и национални състезатели.

Таблица 11. Публикации на официалната страница на Радио „Арман FM 98.1“ (най-популярни)

N	Име на публикацията	Дата	Тип	Описание	P	C	K	Ключови думи в коментарите
1	هر دين زن را حمايت ميکنند ¹⁸	17.02.2017	Видео	Видеото показва момиче, което върви само по улицата и двама мъже я забелязват, но тръгвайки към нея с нечестиви помисли се появяват мъже, носещи символите на различни религии и образуват защитен кръг за момичето. Послание в края на клипа: „Всяка религия защитава жените. Защитата на жените е религия“	461813	1596013	23541	“ще ми се всеки мъж да последва примера“, „защитавайте жените“, „много добро послание“, коментари на позитивно възклицание, одобрение и поощрение на поведението
2	Which game do you like most??? 01-football 02-cricket ¹⁹	06.01.2016	Снимка	Прикана последователите да посочат кой спорт предпочитат-футбол или крикет	26752	63	26752	Общ тон: неодобрение, че двете игри се противопоставят. „харесваме и двете, и двете са Афганистан“, „радиото се опитва да ни разедини, ние харесваме и двете игри, защото са игрите на Афганистан“, „и двете са игрите на нашите национали...няма значение дали е крикет или футбол, когато е афгански“, „гордеем се и с двете игри“, „обичам всичко, което е Афганистан и издига флагът на Афганистан“
3	Which one are you interested??? 01-Messi 02-Ronaldo ²⁰	12.01.2018	Снимка	Снимка на Роналдо и Меси	8960	17	4579	“Роналдо“, „Меси“, „...но най-вече звездите на Афганистан“

¹⁸ <https://www.facebook.com/watch/?v=839383902793659>

¹⁹ <https://www.facebook.com/arman.fm/photos/a.147081592023897/1007001126031935/?type=3&theater>

²⁰ <https://www.facebook.com/arman.fm/photos/a.147081592023897/1652337614831613/?type=3&theater>

В обобщение на тази точка от анализа, можем да направим заключение, че сред изследваните страници, с най-силен отзвук в социалните медии са публикациите, свързани със спорт и такива, които повдигат националния дух и предизвикват гордост, приканват към обединение и обещава по-добро бъдеще. В контекста на настоящия дисертационен труд, направените в изводи потвърждават високия потенциал на елитния спорт за получаване на значителни ефекти в процеса на социална реконструкция на следвоенното общество на Афганистан. Докато различни други програми с подобни цели дават привилегия на отделни народи и племена в страната и обострят общественото напрежение (Adelkhah, 2017), спортът и националните спортни успехи се открояват като единно универсално средство за въздействие върху ефектите на войната, свързани с идентичността, обединението на нацията, вярата в бъдещето, националната гордост, достойнство и ценности. Като оставим настрана безспорните положителни ефекти на спортното участие за физико-психическото благополучие на индивида, тук се откроява значението на развитието на елитния спорт и неговият терапевтичен ефект за оздравяването на нацията в макро план.

III.3. Интервю

Подборът на темите и формулировката на въпросите, които отправихме към двамата интервюирани са направени на база на предварително направеното литературно проучване. Според обобщени данни, представени в табл.2, ефектите на войната, върху потърпевшето цивилно общество най-често се изразяват в страх, пост-травматичен стрес, желание за мъст, реструктуриране на идентичността, тревожност, омраза, чувство, че са предадени, етнически предразсъдъци. За да потвърдим дали тези ефекти се откриват и в афганистанското общество, задаваме въпрос относно наблюдаваните последици на войната върху хората на Афганистан.

Предвид спецификата на тематиката и опасността в анализът да бъдат изгубени част от посланията на интервюираните, запазваме пълния текст на отговорите като повтарящи се, отличаващи се, допълващи се или противоречащи си твърдения ще бъдат маркирани в оригиналния текст и анализирани след него.

Таблица 12. Интервю: ефекти на войната върху афганистанското общество

д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)	г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)
<p><u>Несигурността</u> е два типа – <u>физическата</u> и <u>психическата</u>. Психическата води до <u>дистанциране</u> на хората, <u>намаляване на тяхната социалност</u> в стремежа да се предпазят, <u>липса на доверие, гняв, омраза</u>. Не <u>се чувстват сигурни, когато са заедно, а</u> се чувстват сигурни, <u>когато има дистанция</u>. Дистанцирането между хората е един от най-сериозните ефекти на войната, <u>правата на човека са нарушени и те не вярват в държавата и нейните институции</u>. Хората стават <u>по-егоцентрични</u> и в стремежа си да опазят себе си, все по-малко се стремят към доброто за другия- <u>намалени чувство за човечност и приятелство</u>.</p>	<p>На една сватба, която се състоя наскоро имаше експлозия и уби 7 от членовете на едно семейство. Подобни събития <u>обезсърчават хората да се събират или да се срещат, да излизат или да се обграждат със семейството си</u>. Това е общо чувство в Афганистан. Ние се <u>страхуваме</u> да излизаме навън, <u>страхуваме се да посещаваме събития, на които се събират много хора</u>. <u>Страхуваме се да излизаме навън по време на празници и да прекарваме свободното си време на публични места...</u> преди 3 месеца трябваше да пътуваме до Италия относно работата ни по университетските спортове. В същия ден имаше експлозия в сградата на НОК и част от нашите колеги бяха ранени, а някои починаха. Подобни неща имат негативен ефект върху нашето общество.</p>

И в двете интервюта се потвърждава общото чувство на страх като ефект на несигурността. Тази несигурност и продължаващите атаки отдалечават хората един от друг и ги обезкуражават да участват във всякакви обществени събития. В отговора на д-р Попалзай се потвърждават докладваните от други изследвания ефекти на гняв, омраза и липса на доверие. От тук можем да направим извод за наличието на значителни негативни последици върху социалното и психическото здраве на населението. Именно от отговорите на този въпрос могат да бъдат идентифицирани и направленията, по които най-вече следва да се работи в планиране на терапевтични въздействия и социална реконструкция на афганистанското общество. При правилно планиране и добра организация на сигурността на обществените събития, спортът може да има значителни приноси в подобни дейности, поради доказаните във времето ефекти върху социалното и психическото здраве на индивида.

От анализа на реакциите в социалните медии виждаме, че спортните успехи са причина за надежда, гордост, обединение, оживление сред жителите на страната. Ето защо, от изследователски интерес е да бъде установено настоящото място на спорта в афганистанското общество, което е целта и на втория въпрос от интервюто.

Таблица 13 Интервю: място на спорта в афганистанското общество и ефектите на спорта върху него

<p>д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)</p>	<p>г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)</p>
<p>Спортът е <u>единственият фактор, който обединява</u> хората и ги кара <u>да се чувстват щастливи</u>. Като примери са успехите във футбол, волейбол, крикет, таекуондо. Когато Афганистан стана шампион на Югоизточна Азия през 2016, всички плачеха от щастие. <u>Спортът ги обединява</u> независимо от техните религия, език и географска локация. <u>В този момент, всеки един е афганистанец, който плаче от умиление за победата на своя отбор</u>. Когато Рохуллах Никпаи стана бронзов медалист по таекуондо на олимпийските игри през 2008, <u>всеки танцуваше и се радваше</u>. Той донесе <u>гордост за нацията</u>, която <u>празнуваше</u> този повод. Тази година, националният отбор на Афганистан се състезава на световното първенство по крикет и това кара <u>целият народ да се вълнува и да се моли</u> за тях. Ние считаме, че на този етап, спортът е <u>единственото нещо, което обединява хората</u> в Афганистан и <u>има потенциала да променя мисленето на хората</u>. Особено, когато новините и всички медии изобилстват от бомби, военни действия, самоубийствени атаки или друг вид терористични действия, <u>единствените положителни новини са новините от спорта</u>. Олимпийското движение има основна роля, особено след 2001 година, но преди това идеите за него са потискани заради талибанския режим. Нашите наблюдения са, че <u>когато децата играят/спортуват заедно, те забравят всички лоши неща, които са се случили вчера, всички травматични преживявания, които имат ефект върху тях заради войната</u>. <u>Спортът създава модели за подражание за младежите</u>. Например, Рохуллах Никпаи беше човек, който беше абсолютно неизвестен на никого, но когато олимпийският комитет го подкрепи и му даде възможност да се изяви на международно ниво, сега той е съветник на вторият вицепрезидент на Афганистан по въпросите за спорта. Ние вярваме, че <u>спортът е мощен инструмент, който може да промени мисленето на хората и да ги обедини, изграждайки позитивност, приятелство</u>.</p>	<p>Днес в Афганистан спортът се развива много бързо и аз мога да потвърдя <u>ентусиазма на афганистанските младежи да спортуват</u>. Особено това се наблюдава в индивидуалните спортове. <u>Ние нямаме избор</u>. Независимо от това дали има експлозия, дали има война или талибаните нападат, <u>ние трябва да продължим</u>. Нашият народ <u>не губи надежда</u>, те са <u>много запалени по спорта</u>. Искане ми се да кажа, че войната не повлиява на спорта, но определено има ефект, тъй като тя потиска хората в желанието има да излизат и да участват в събития. <u>Но ние нямаме избор</u>. Нашата младеж продължава <u>запалено да спортува и да дава всичко от себе си</u>, за да получи резултат.</p>

Отговорите на двамата респонденти потвърждават направените в анализа на социалните медии изводи. На няколко пъти д-р Попалзай повтаря, че спортът е „единственият фактор, който обединява хората“, единствената добра новина по телевизията, „единственото нещо, което ма потенциала да променя мисленето“. Предвид силно хетерогенната структура на афганистанското общество и липса на афганистански етнос, особено силен заряд имат думите на главния секретар на НОК, че по време на

спортните изяви, „всеки е афганистанец“. Това е особено важен момент, тъй като именно проблемите с идентичността са една от основните насоки на работа в етапите на социална реконструкция. Д-р Попалзай определя спорта и като средство, чрез което могат да бъдат намалени ефектите на войната върху децата. Като ново твърдение в работата ни до момента, се очертава създаването на примери за подражание чрез средствата на спорта. Тук историята на олимпийецът Ролуллах Никпаи, който се превръща от никому неизвестен гражданин до световна звезда, която в момента заема висок държавен пост, служи за вдъхновяващ пример за това до къде може да стигне човек чрез спорта.

Що се отнася до отговора на г-н Амири, то в него се наблюдава повторение на две фрази „запален“ и „нямаме избор“, където ролята на спорта е страст, която окуражава да продължиш напред в ситуацията, в която страхът и примирението не са избор.

При явни негативни ефекти на войната върху обществото и безспорните въздействия на спорта, от друга страна, звучи логично той вече да се използва за средство за „оздравяване“ на обществото, на база на което отправяме следващия си въпрос относно съществуващи политики за спорт на Афганистан.

Таблица 14 Интервю: съществуващи политики по спорт, стратегически документи, целенасочени действия на държавно ниво

д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)	г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)
<p><u>Развитието на спорта става и в двете посоки (отгоре-надолу и отдолу нагоре)</u> в различните случаи. Мога да ви дам пример. Преди, обществото или националните федерации бяха по-активни и <u>самостоятелно организираха спортни първенства, изпращайки послание за приятелство и уважение към личността.</u> Но сега политиката се променя и правителството е по-активно. <u>Президентът лично напълно подкрепя организациите в областта на спорта</u> като Националния олимпийски комитет и Главна дирекция „Спорт“ на Афганистан. Те дават не само <u>политическата си подкрепа, но също така и финансова такава</u>, за да върнат обратно приятелството, изслушването. Това сега е политиката на офиса на президента и има</p>	<p><u>В последно време правителството започва да се фокусира върху спорта</u>, но не по начинът, по който това трябва да бъде. <u>Спортът не е подкрепен на високо ниво.</u> Например, <u>преди 4 години националният комитет на Афганистан нямаше никакъв бюджет да участва в азиатски и международни събития.</u> По някакъв начин проблемът беше решен и правителството даде бюджет на НОК, но това не е достатъчно да кажем, че управляващите напълно подкрепят спорта в страната. Например, университетската спортна федерация няма никакъв бюджет. Преди 5 години години ние успяхме да активираме нашето членство в международната федерация за университетски спорт, но правителството не прие да плати за федерацията. Това е една от</p>

д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)	г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)
<p>няколко големи събрания, в които спортът е основна тема. Нека дадем пример с едно събрание наскоро. Имаше <u>национален консултативен съвет</u> (Loya jirga). Според конституцията, това е <u>най-големият орган, който събира лидерите на обществото</u> – около три хиляди души, които са поканени от правителството <u>да консултират по въпросите на изграждането на мира с талибаните</u>. На това събрание са поканени <u>30 души от спортните среди да вземат участие и да консултират по темата</u>, като се счита, че спортът заема основна роля. До момента има само <u>няколко декрета</u>, които по-скоро представляват инструкции от президента. В последно време ние създадохме <u>закон за спорта</u>, който беше одобрен от президента и сега се очаква решението на парламента. Това ще бъде <u>първият закон за спорта</u>. В него има отделен член, който засяга приятелството и спортсменството. Някои от членовете в закона са взети от олимпийската харта. Това е идеята, от тук <u>да се продължи към създаването на политики и стратегии</u>. Към момента извършваме дейности, но <u>не измерваме техните резултати и представяне</u>. Аз съм оптимистичен, че скоро това ще се промени, тъй като ние имаме <u>нужда от анализи</u>, за да можем да предадем резултатите на бъдещите поколения, които да стъпят върху нашия опит и да продължат напред.</p>	<p>най-големите федерации в Афганистан. Мога да кажа, че <u>от 100% възможни, правителството отделя внимание на спортните въпроси на 30%</u>. <u>Налице са официални документи за спорта, но те не са реалистични</u>, защото са само на хартия, но в действителност не съществуват. <u>Стимулът за развитие идва предимно от хората</u>, за да провокира правителството. Например, ние имаме <u>Премиер лигата на Афганистан</u>, която обаче бе основана с инвестиции <u>от частния сектор</u>, а не от публичния. Също имаме и Рошан Премиер Лигата на Афганистан, която събира повече от 20 хил. души по време на състезанията. За съжаление, всичко това се случва <u>само благодарение на частния сектор</u>, без който правителството не обръща внимание на подобни събития. Имаше азиатски олимпийски игри миналата година. Президентът Гани беше поканен от страната-домакин и тогава Гани, осъзна, че Афганистан трябва да участва в игрите и реши да даде бюджет за това. <u>Бих казал, че инициативите за спорта идват по-скоро от долу нагоре</u>, а не обратното.</p>

От отговорите разбираме, че в последните години има осъзнаване на необходимостта на държавна политика по въпросите за спорта и частична публична подкрепа на отделни организации. Въпреки явните ползи, които целенасочено развитие на спорта би имало, макар че се съобщава и от двамата респонденти за създадени стратегически документи, не откриваме информация за прилагане на конкретен вид политика по спорта.

Оптимистично е това, че вече е внесен за обсъждане първият закон за спорта в страната, което е голяма стъпка в развитието на спорта в страната, който да стане основа на по-специфични стратегически документи. В коментара на д-р Попалзай откриваме и

доказателства за актуалността на подобни изследвания в областта, тъй като до момента не са правени подобни. Това ни дава основание да считаме, че и настоящата работа би имала конкретен практико-приложен принос.

След като публичния сектор не развива в пълен капацитет потенциала си в развитието на спорта в страната, но въпреки това се наблюдават значителни успехи на страната в областта, допускаме, че те могат да бъдат стимулирани от външни организации или спонсорство от частния сектор.

Таблица 15. Интервю: външни организации и спонсори в подкрепа на спорта в Афганистан

д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)	г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)
<p>Има две големи организации- МОК, под чиято шапка работи и НОК и международните федерации. Те са главният участник, който подпомага и стимулира националните федерации. Ако международните федерации не подпомагат националните, то би било много трудно да се постигне качество и да се прилагат нови методи. Те също внасят и новите идеи, регулации, методики и трансфер на знания. Но определено НОК има основна движеща роля и е и координатор между националните федерации, чрез инструменти като програма за олимпийска солидарност, националния бюджет и спонсорите.</p> <p>За съжаление няма много спонсори, защото частният сектор не е добре развит в Афганистан, но има някои потенциални спонсори, които не спонсорират спорта като цяло, а се насочват към тези спортове, в които Афганистан има изявено добро представяне като футбол, крикет, таеквондо, борба. Сега се опитваме да свържем националните федерации със спонсорите. Националните федерации също не са все още толкова добри в това да бъдат отговорни и да се отчитат пред спонсорите. Необходимо е развитието на институционален капацитет.</p>	<p>Някои международни организации имат присъствие, например чрез НОК. Те имат своята програма за солидарност, която в определени случаи може да подпомогне Афганистан. В някои случаи това е ФИФА и все повече се говори за това, че ФИФА ще подпомогне футболната федерация на Афганистан по някакъв начин. Но не мога да кажа, че има някоя конкретна външна организация, която подпомага спорта в страната. Това се извършва предимно от частния сектор, а държавата субсидира по-големите федерации като тези по футбол, таеквондо, бокс, и др. но спонсорите не са много.</p>

Става ясно, че международните федерации, МОК и ФИФА имат важно значение за развитието на афганистанския спорт, но за други чуждестранни частни, държавни или неправителствени организации не се споменава. Спортът в страната се развива с финансовата подкрепа на частни организации, спонсорство, което е сравнително малко и държавна подкрепа, но само за определени спортове. Освен слабо развития частен

сектор, тук се появява и още един проблем за развитието на спонсорството, а именно необходимостта от развитието на институционален капацитет и механизми за гарантиране отчетността във федерациите. Интересното е, че и двамата интервюирани не споменават спортни клубове. Този въпрос е важен за анализа, защото носи информация за съвременната организация, механизми и финансиране на спорта, както и за силните и слабите страни, върху които евентуален модел за терапевтично въздействие чрез спорта би могъл да бъде изграден.

От анализът по-горе стана ясно, че в Афганистан гледането на телевизия по някакъв начин има положителен ефект върху нивото на спортно участие на зрителите. Ето защо чрез следващите въпроси се стараем да установим какво е мястото на спорта в медиите в Афганистан и дали е налице приета стратегия за включване на медиите в процесите на социална реконструкция в следвоенния период.

Таблица 16. Интервю: Медийно отразяване на спорта в Афганистан

д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)	г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)
<p>Освен спорта, Афганистан постигна големи успехи що се касае до медиите и до свободата на медиите и тяхното достигане до хората. Спортът винаги е бил близо до медиите. Тези ролеви модели, спортни герои и шампиони, те винаги са представени в медиите. Ние имаме повече от 40 телевизионни канала и повече от 170 радио станции. Мога да ви уверя, че всяко едно радио и телевизия излъчват спортни предавания всеки ден и следят тези хора, които стават причина за гордостта по време на състезания. Те са излъчвани всяка сутрин. Има няколко много известни телевизионни канали като ТолаТВ, Араянот ТВ и Шамшат ТВ. Повече от 20% от техните предавания са спорт на живо. Сега има и друг канал- Зспорт, който предава 24 часа спорт. Относно радиото, има канал- „Азади“, който е свързан с „Гласът на Америка“, което е и най-известното радио. Всеки вторник те имат 3-часово предаване посветено само на спорт. Също, ние като НОК всяка седмица пускаме прессъобщения, обновяваме нашия туитър и фейсбук, както и сайта ни, който все още е в процес на разработване. Това са най-вече инструментите, които се ползват и хората винаги се радват на подобни програми; хората винаги се радват да видят своите герои, хората, които носят гордост.</p> <p>Всички тези телевизии са частни с изключение на една и те са комерсиално ориентирани. Те имат собствени стратегии, като например ТолоТВ има стратегия за спорт.</p>	<p>Телевизиите и радиата излъчват големите събития. Много хора гледат спорт, повечето хора следят спорта. Например, след няколко дни ще има бойно състезание между един атлет от Афганистан и негов опонент от Русия. Има седмица до двубоя, но хората вече проучват, жадни са да гледат повече. Казах Ви, спортните събития имат много позитивен ефект върху хората. И когато наши състезатели отиват навън да представят Афганистан, това цели да покаже на света, че афганистанците не са терористи; това има много позитивно послание към другите страни. Ето защо нашият народ се вълнува и живо следи събитията.</p> <p>В Афганистан ние имаме само една спортна телевизия- ЗСпорт, но другите телевизии</p>

д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)	г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)
<p>Всяка събота те излъчват двучасово предаване посветено на бойните спортове и канят състезатели от чужди държави- Иран, Таджикистан, Русия, за да се състезават с афганистанци. Това е много хубаво, но за тях това е стратегия за повече печалба и привличане на повече спонсори и реклами. В държавната телевизия и на държавно ниво за съжаление няма стратегия за излъчване на спорт, но това е интересна точка, която ще отправя към нашия президент, за да я представи пред министерството на комуникациите, които контролират и осъществяват мониторинг на всички медии.</p>	<p>също излъчват спорт. Така например Рошан Премиер Лигата на Афганистан се излъчва на живо от една от най-големите телевизии- ТолаТВ. По-малките събития или локалните събития се излъчват по 3Спорт, където се излъчват и всякакви други спортни събития- национални и международни, шампионати, олимпийски игри, световни първенства и др.</p>

В отговора на д-р Попалзай получаваме една широка картина за връзката медии-спорт в Афганистан и разбираме, че спортните предавания заемат ключова позиция във всяка медия. От социална гледна точка, хората „винаги се радват на подобни програми“, „хората харесват да гледат своите герои, които носят радост“, което е и причината медиите сами да започнат да изграждат стратегии за излъчване на спорт, защото той им гарантира рейтинг и съответно- печалба. Тази симбиоза звучи като самозахранващ се механизъм, който осигурява мястото на спорта сред населението и поддържа нивата на радост и национална гордост. В идеалистичен план, освен радостта от спортните изяви, в международно излъчвани спортни срещи, заедно със състезателите, афганистанците изпращат и собственото си послание за мир и желание да представят лицето на страната си по друг начин.

С последен въпрос към двамата интервюирани се опитваме да установим какъв е обществения отзвук от спортните успехи и дали националните изяви в международен план имат значение за увеличаване на броя на спортуващите.

Таблица 17. Интервю: начинът, по който националните спортни успехи се отразяват върху спортното участие на населението

д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)	г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)
<p><u>Увеличаването на броя на спортуващите е един от факторите на успеха на спорта.</u> Нека дам пример. Ние работим по посока увеличаване на броя на жените в спорта. Робина Джалали е първата жена, която се</p>	<p>Да, хората <u>започват да спортуват повече след като виждат националните успехи.</u> От една страна, това не е само в</p>

д-р Мохаммад Юнус Попалзай (НОК)	г-н Сайед Шараф Амири (Университетска спортна федерация)
<p>състезава на олимпийски игри, представяйки Афганистан през 2004. Сега тя е член на парламента и се превръща в много добър ролеви модел за останалите момичета. Аз виждам реакциите на момичетата, които идват да спортуват волейбол или футбол след училище. Всички те сочат <u>Робина като пример</u>, колко добър човек, колко успешен състезател и политик е тя. Има и други лекоатлетки, които не са толкова изявиени като медалисти, но те <u>носят гордост</u> на страната и станаха пример по начин, по който <u>семействата започнаха да позволяват на дъщерите си да спортуват</u>. Семействата започнаха да разбират, че техните <u>синове и дъщери могат да донесат гордост не само на Афганистан, но и на самото семейство</u>. Ако някой тренира професионално крикет или футбол, по улиците можеш да чуеш <u>„О, вижте, това е бащата на Хамид Асан“</u>. <u>Този начин на мислене вече е тук и той помага много</u>. Сега ние планираме да организираме <u>национални афганистански игри</u>, защото вярваме, че те <u>легитимират спорта</u>. В това национално състезание ще вземат участие повече от 500 души и повече от 100 медала ще бъдат раздадени. Това е също вид стратегия, чрез която да се обърнем към хората да поощряват децата си да спортуват.</p>	<p>Афганистан. Това е явление по целия свят, което се наблюдава и при нас. <u>След като първият отбор по крикет</u> бе създаден и <u>последваха неговите успехи</u>, все <u>повече хора започнаха да се занимават с крикет</u>. Също така, свободните боеве сега са много на мода в Афганистан. <u>Няколко атлети се превърнаха в герои на Афганистан</u> след международните си победи. И забелязваме, че <u>когато се случи нещо добро, хората започват да го правят, защото хората са много склонни да продължат нещо добро</u>. Когато наши състезатели завоюват медал на международно състезание, хората се събират да ги посрещнат и да празнуват с тях.</p>

Отговорите подкрепят хипотезата ни, че по-големите успехи в елитния спорт биха имали значителен ефект за повишаване на спортното участие на останалите граждани, „защото хората са много склонни да продължат нещо добро“. Интересна тук е една специфика за обществото, която от НОК много успешно са уловили и се стремят да използват- промяна в нагласите и специфичната за този тип общества чест на рода. Докато по време на талибанския режим спортуващата жена е позор за семейството, то днес, професионалните спортни изяви носят чест за рода и все повече семейства поощряват децата си към спорт. Заслужава внимание един израз, който се появява сравнително често, когато става въпрос за професионалните състезатели, и то не само в контекста на интервюто, но и в предхождащия анализ на социалните медии, а именно – „герои“. В тази дума е кодиран целият смисъл на отношението на Афганистан към спорта и потенциалът му той да допринесе за социалната реконструкция. Създаването на национален герой, е една от първите стъпки в обединение на една нация и несъзнателно този процес е започнал да се случва по естествен път в Афганистан.

Това ни дава основание да считаме, че целенасочени въздействия в тази посока биха били високо ефективни и биха реализирали терапевтичния потенциал на спорта в следвоенни общества.

III.4. Модел на социална реконструкция чрез средствата на спорта

Изследване на Джеонг (Jeong, HoWon, n.d.) върху стратегиите за установяване на мирен процес, дефинира първото условие, което е необходимо за започване на процес по изграждане на мира, а именно:

„На практика, изграждането на мира в пост-конфликтно общество започва, когато конфликтът се контролира до степен, в която могат да бъдат изпълнявани нормални социални дейности...Когато интензивното насилие избледнее са налице условия за създаване на дългосрочна политическа и социална стабилност. В този смисъл, контролът върху насилието на междуличностно и междугрупово ниво е необходимо условие за създаване на конструктивни отношения.“

В това отношение Афганистан се намира в преходен период: някои източници маркират като край на войната моментът на сваляне на режима на Талибаните, докато техните опити да възвърнат властта си и външната намеса целяща това предотвратяване, определят страната като все още намираща се в конфликтен режим. Въпреки това интензивното насилие вече е избледняло и са налице условия за създаване на дългосрочна политика.

Фокусирайки се върху терапевтичното въздействие на спорта в следвоенните общества, тук по-скоро можем да говорим за мястото на спорта в процесът на социална реконструкция.

Социалната реконструкция е състояние, в което обществото достига ниво на толерантно и мирно съжителство; проява на социално сближаване чрез приемане на национална идентичност, която преминава отвъд индивидуалните и обществените различия; налице са желания и механизми за решаване на конфликти без агресия; съществуват обществени институции, които свързват различни структури на обществото; адресира ефектите на проблеми в миналото. Приети са два подхода за социална реконструкция- единият е свързан с директното (Shaw, 2005) вътрешногрупово и междугрупово адресиране на ефекта на насилствения конфликт и втория- индиректно (Kumar, 2019), чрез насърчаване на помирението чрез обществено-центрично развитие и сътрудничество.

Помиряването представлява процес, по времето на който дадено общество преминава от минало на разделението към споделено бъдеще, при което целта е мирно съжителство (United States Institute of Peace, 2019).

Целта на тази част на дисертационния труд е на база получените до тук резултати, да бъде предложен модел за изграждане на дългосрочна политика по спорт, която да допринесе за възстановяването на обществото в неговия социално-психологически смисъл, изграждане на доверие между гражданите и на гражданите към институциите.

Процесът на изграждане и съхраняване на мира във всяка страна е строго индивидуален, имайки се предвид различните ефекти на предхождащите мирния процес конфликтни ситуации (ефект на интензивността и степента на насилие в междугруповите взаимоотношения на трансформиращата динамика). Въпреки това, ние считаме, че могат да бъдат предложени обща концептуална рамка и подход, така че да бъдат идентифицирани стъпките и действията, които ще доведат до възстановяване на пост-конфликтните общества.

За целта, първоначално ще разгледаме два основни модела (подхода) във възстановяването на следвоенните общества – моделът на Силов и възгледите за социалната реконструкция на Институтът за мир на САЩ.

➤ **Модел на социална реконструкция**

Далеч сме от мисълта, че спортът може да бъде използван като основен стълб, около който да бъдат разрешени всички тежки социо-психологически последици на войната и военните конфликти. Въпреки това, имайки предвид изложеното до тук, ние убедено вярваме, че средствата на спорта могат да бъдат успешно използвани в целенасочени социално-психологически въздействия като допълнение на процесите на реконструкция на една държава в социален, политически и икономически план. В резултат от изследователската работа по настоящия дисертационен труд очертаваме модел с четири основни компонента в използването на средствата на спорта в оздравяването на следвоенните общества.

Компонент 1: Дефиниране на специфичните последици на войната върху обществото

От таблица 2 стана ясно, че най-често срещаните проблеми в обществото са пораждането на омраза, етнически предразсъдъци, желание за мъст, пост-травматичен

стрес, депресия, социална тревожност и др. Тук следва да се има предвид, че така изброените „симптоми“ не се проявяват еднозначно в тази последователност във всички общества, което ни води към мисълта за културна детерминанта на последиците от военните конфликти в обществото. В доказателство, привеждаме аргументите от изследването на Вентефогел и Фаиз (Ventevogel & Faiz, 2018), които оспорват твърдението за наличието на масова депресия в афганското общество, обосновавайки се с действието на различни икономически и културни фактори. От друга страна, макар последователно изброени, тези фактори са обобщение на изследвания, направени сред различни нации, т.е. не е установено проявяването им едновременно. Докато за едни може да се наблюдава желание за мъст, при други, военният конфликт може да причини изпадане в дълбока депресия и преосмисляне на екзистенциалния смисъл. За да проверим до каква степен тези ефекти могат да имат универсален характер, попитахме и двамата респонденти в интервюто за това, което се наблюдава в афганистанското общество след войната. Това, което те отчитат като социална промяна е всеобщият страх, дистанцирането между отделните индивиди, липсата на доверие, намалена социалност, гняв. Тези ефекти можем да определим като специфични за Афганистанското общество и съответно, в процеса на социална реконструкция следва да взимаме предвид именно тях в проектирането на целенасочени въздействия. Начинът, по който обществото ще реагира на военни действия до голяма степен може да бъде предопределено от начина, по който обществото е съществувало и социалните групи са взаимодействали преди началото на конфликта. Тук можем да говорим за специфични социални, културни и религиозни детерминанти, които формират общностната психика.

Компонент 2 – Институционализиране на спорта

От изложеното до тук, убедено може да се твърди, че спортът има безспорен потенциал силно да подпомогне процесите на помирение и социална реконструкция във следвоенното общество. От примера на Афганистан виждаме, че спортът е право, залегнало в новата конституция на страната след талибанския режим. Въпреки това създаването на институции, които да осигурят това гражданско право първоначално липсват. Към момента на създаване на настоящия труд министерство на спорта липсва, физическо възпитание и спорт се преподават формално и теоретично в училищата. Професионалният спорт се развива самоинициативно, в очакване е приемане на закон за спорта. Има наличие на някои комисии към президента и към Министерство на спорта, но тяхната активност в развитието на спорта е спорна. Като основно звено, което поема

функциите по отговорността на развитието на спорта се очертава Националният Олимпийски Комитет, който чрез помощта на МОК и някои международни федерации извършва усилия по посока на развитието на спорта, но ние считаме, че на този етап, явна е нуждата от създаване на ресорно ведомство и разработване на координационен механизъм, чрез който в последствие да могат да бъдат изпълнявани планираните стратегии. На първо време, по време на процесите на помирение, явна е необходимостта от създаване на централно звено, което да има ангажимент към спорта, което да защитава интересите на неговото развитие в създаване на политики на държавно ниво, което да следи за включването на спорта при формиране на политики и програми, свързани със здравеопазване, образование, социални нужди, международни отношения и др. Същото това звено следва да бъде и проактивно по отношение на развитието на спорта в страната като цяло. Наред с необходимите дирекции за съществуването на това звено, тук си позволяваме да предложим създаването на една, според нас задължителна такава- „Изследване и развитие“. Тази идея се базира на една от забележките отбелязани в таблица 22, а именно- да бъдат отчитани местните специфики, да се използват традиционни културно определени основи в съответното общество. Това обосновава необходимостта от формиране на екип от местни изследователи, или при липса на такива- смесен екип от чужди изследователи и опитни местни лица. По този начин, би се получил плавна и адаптирана към местните специфики институционализация на спорта. Един от фактите, които в неформалната част на интервюто д-р Попалзай отбеляза като слабост бе липсата на данни и изследвания, така че да могат да се следят показателите на целевата социална реконструкция и същевременно развитието на спорта, което да позволи своевременно отстраняване на грешки в създаваната система.

Компонент 3 – Идентифициране на спортните нужди/интереси/традиции

След като бъдат изяснени специфичните психологически особености, засегнати от войната, може да се премине към политико-стратегически действия на национално ниво. От проведените интервюта установихме, че в Афганистан развитието на спорта донякъде се стимулира по-скоро от обществото, а не толкова от държавата. Тук можем да посочим завръщането на бежанците от Пакистан, където те са овладели играта на крикет или страстта към футбола, която е била подхранвана дори по времето на талибанския режим. Очевидно, местното население има психо-социалната нужда от спорт. Веднъж опознали неговите въздействия, населението самоинициативно търси начин за спортна изява. Това провокира държавата да започне действия по институционализиране на спорта и неговата финансова и материална подкрепа. Тук

считаме, че процесите на развитие на спорта в неговия естествен вид- самоинициативно, следва да бъдат своевременно идентифицирани и успоредно с естественото им разпространение, да бъде изявена и държавната подкрепа към развитието на спорта. В този случай, горепредложеното звено по „изследване и развитие“ би имало ключова роля в изследване на спортните интереси на местното население, установяване на съществуващи тенденции и съобразяване на традициите в спорта (в случая на Афганистан това са футбол, крикет, таекуондо, волейбол, бузкаши). В следвоенно общество със специфичен културен контекст, да бъде „внесен“ и развит спорт, който няма традиции в страната би било излишно трудно и би изисквало неоптимални инвестиции от страна на възстановяващата се държава.

Компонент 4 – Политика и стратегия за развитие на елитния спорт

Приемаме, че може да бъде спорно това дали в следващ етап не би било по-логично да се инвестира в масовия спорт, но от гледна точка на целите на настоящата работа и резултатите от направените до тук изследвания, считаме, че за целите на социалната реконструкция на макро ниво, логично е да бъдат реализирани инвестиции в елитния спорт и участието на елитни национални състезатели в международни първенства. Спортът е ключов елемент, когато се цели повдигане на националното самочувствие и повишаване на националната гордост (Elling et al., 2014). Това се забелязва и от анализа на социалните медии в Афганистан, където националните спортисти най-често са наричани „герои“. Техните изяви стават еманация на духа и надеждите на афганистанския народ. Тяхното участие в спортните игри окуражава населението и става изразител на силата и надеждите на изстрадалата нация. В моментите на международни състезания населението забравя етническите и родствени разпри и всички споделят радостта под един флаг. Тук можем да кажем, че спортът и спортните успехи започват да играят роля близка с тази на националните символи за националната идентичност (Chala, n.d.). Именно чрез него се реализира социално-психологическата нужда от принадлежност и се стимулира създаването на националната идентичност, които са две от петте ключови елементи в модела на Силев (Silove, 1999). Тук е и мястото да припомним думите на г-н Амири за значението на елитния спорт като платформа за международно взаимодействие, а именно, *„Нашият народ иска мир. Афганистан не е само терористи. Спортът е единственият начин, по който можем да изпратим нашето послание за мир към всички други нации“*.

Чрез елитните спортни състезания, които могат да се наблюдават от цялото население се реализират масови въздействия, които имат резултат върху достойнството и гордостта на нацията, усещането за щастие (Hallmann et al., 2013)(Kavetsos, 2012). Това се потвърждава и от респондентите в интервюто, които отбелязват, че спортните успехи са единственият момент на национално щастие, което носи позитивизъм в живота на хората на Афганистан.

От друга страна, заради високия интерес националното участие в международни състезания се увеличава и медийният интерес в излъчването на такива. Чрез медиите, могат да бъдат отправяни масови послания за мир и да бъдат показвани примери за подражание сред населението. Такъв е и случаят, за който ни разказва д-р Попалзай- за олимпийската атлетка Робина Джалали, която става пример на много афгански момичета. Чрез нейните спортни успехи и последващи политически такива, тя заявява мястото на жената в социалния и политически живот на Афганистан и дава надежда на други жени, че чрез спорта, те имат шанс за успех. Отразяването на елитния спорт в медиите в същото време повлиява положително върху спортното участие на гражданите, както се вижда от резултатите от националното проучване (фиг.4) и съответно, то има значение за развитието на масовия спорт.

С това, ние считаме, че в процеса на оздравяване на едно следвоенно общество, би намерило място член за регулация на националните медии, чрез който при издаването на лиценз, те да бъдат задължавани да имат минимално процентно излъчване на спортни програми и новини в ефирното си време.

Компонент 5 – Стратегии и политики за развитие на масовия спорт

Спортът и физическата активност имат значителен потенциал за положителни въздействия върху следвоенното общество на индивидуално ниво. Многократно в научната литература са били изследвани и доказвани различни негови положителни ефекти за физическото и менталното здраве на практикуващите го. Ето защо, считаме, че е уместно да бъдат предприети и активни действия по осигуряване условията за спорт на населението и към стимулирането му към такъв. Тук се има предвид спортното участие като фактор в преодоляването на негативните емоционални последици от военните конфликти- спортът като ефективен метод в борбата с тревожността, симптомите на депресия, асоциалност, ниска самооценка и др. (Gleser & Mendelberg, 1990). Специфично по темата с терапевтичното му въздействие в следвоенните

общества, вземаме предвид съветите за социално реконструкция на Института за мир на САЩ за необходимостта от междугрупово и вътрешногрупово помирение. Чрез организиране на масово спортно участие могат да бъдат постигнати именно такива ефекти, като успоредно с това на индивидуално ниво се стимулира развитието на индивидуалния човешки капитал- развиват се различни спортни умения и се повишава достойнството на спортуващите. С концепцията за „феър плей“, спортната игра носи чувството за справедливост, което обикновено е едно от най-засегнатите по време на война.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

От извършените изследвания и анализи могат да бъдат направени следните изводи:

1. Литературното проучване сочи, че военните конфликти имат значително отражение върху психо-социалното здраве на населението на страната, въввлечена във военния конфликт. Най-често негативните проявления се изразяват в гняв, омраза, дистанциране, пост-травматичен стрес, депресия, недоверие, проблеми с идентичността, етнически предразсъдъци, брутализиране, желание за мъст и др. Въпреки това, самото проявление на тези отделни признаци не е еднакво за всички общества, като до голяма степен то е културно предопределено.
2. Научната литература изобилства от примери, в които средствата на спорта могат да бъдат използвани за намаляване на негативните ефекти от войната. Спортът се доказва като ефективен както на индивидуално ниво, така и на обществено-политическо. Особено важно за терапевтичното въздействие на спорта на макро ниво е развитието на професионалния спорт. Успехите на националните състезатели в международни състезания повдигат духа на населението, обединяват населението, носят чувство на щастие, гордост, удовлетворение, изпращат послание за мир и приятелство.
3. За изследваното афганистанско общество се установява, че спортът не спира да присъства в ежедневието на населението. От една страна спортът достига до хората чрез средствата за масова комуникация и медиите. Въпреки оскъдната налична спортна инфраструктура, афганистанците не спират да спортуват и за по-малко от 15 години от падането на талибанския режим успяват да завоюват редица международни спортни отличия.
4. В Афганистан, развитието на спорта е иницирано и подкрепяно от населението на страната, а в последствие държавата започва бавно да осъзнава и реализира своята роля в развитието му.
5. Спортът на ниво училище остава недостатъчно добре развит заради липсата на необходимата инфраструктура и квалифициран педагогически персонал.

ПРЕПОРЪКИ

1. Предвид доказаните положителни ефекти на спорта върху засегнатите от военни конфликти общества, се препоръчва в планирането на социалната реконструкция в следвоенния период, държавното управление да предвиди в архитектурата на политиките си, развитието на професионалния и масовия спорт.
2. Развитието на спорта и спортните политики да бъде координирано с други ведомства и целенасочено за целите на реализиране на терапевтично въздействие върху пострадалия народ.
3. Препоръчва се развитието на спорта в следвоенни общества да следва културно-специфичните традиции, тенденции и спортни интереси на местното население.